

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО
СВЕТ арадувл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 35 (2660)
КIиранди
29
апрель
1962 шу
Мах 2 кеп.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ХЬАЛХАРА СЕССИ ЙОЛЧА ХАНА СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА ПЛЕНУМ ХИЛАР.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СЕССЕ ДЕШАШКА А ОРГАНИЗАЦИОННИ ДЕШАШКА А ХЬЕЖАР ПЛЕНУМ.

ПЛЕНУМО КПСС ЦК ПРЕЗИДИУМА ЧЛЕНАЛЛА ХЕРЖАР НОВКЪОСТ КИРИЛЕНКО А. П.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СОЮЗА СОВЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛАЛЛА ИЗ ХАРЖАРЦА ДИЙЗЗА, КПСС ЦК СЕКРЕТАРА БАЛХАХ МУКЪАВАЛИЙТАР ПЛЕНУМО НОВКЪОСТ СПИРИДОНОВ И. В.

КЕРДАЧА КОТАЛОНАШКА, КОМСОМОЛЬЦАШ!

Укх деношка Кремлерча съездий Двореце чакхъяьннай ВЛКСМ XIV съезд. Пхе дийнахьа делегаташа дийцад Ленински комсомола карагIдаьннараш, иштта белгалдаьхад хьамсарча парте XXII съезда решенешка хьежжа дIахо кхоачашде деза гIулакхаш а. ЦIаккха ца хиннача тайпара хьинар айденна, вай мехка коммунизм хьалъяра сийлен гIулакх шоашка кхачарах доккхал деш, КПСС керда Программа кхоачашъяра шоай низи хьинари ца кходеш къахьегаш ба советски кагирхой.

Комсомола XIV-ча съезде къамаьл деш Н. С. Хрущева аьннад:

«Ма гIадгIоргвар-кх вай хьамсара Владимир Ильич, нагахьа санна шун XIV-ча съезде из хилча, советски кагирхой дика гIулакхаш цунна хезача. Таханарча комсомольцаша — Ильича внукаша — кхоачашдаьд кхоачашдулургда аьнна, цунна хийттар».

Из доккха сий Ленински комсомоло даьккхад ший турпалий гIулакхашца. Уж гIулакхаш да карадерзадаь целинни лаьтташ, семилетка ударни гIишлош, коммунистически къахьегама цIи лелаю фермаш, бригадаш, шахташ, заводаш, эзараш йолча гектараш тIа хьалкхеяь хьажкIаш, иштта кхы дуккха а. Советски кагирхоша хьахьекхад парте хьалхашка оттадаь моллагIа дола гIулакх кхоачашдулургдолаш, вай сийлахьйоккхача заманга хьежжа шоаш болга.

Сийлен гIулакхаш карагIдаьннад Нохч-ГIалгIайчен комсомольцашта а. Доккхийча къахьегама толамашца накъа бахар уж комсомола XIV-ча съезда. Планал совгIа съезда сийна Даьхенна делар цар цхьа эшелон мехкдаьтта, цхьа эшелон металл, иштта кхы а. ЧIоагIа къахьийгад республика колхозашка, совхозашка болх беш йолча вай сийлен маякаша а. Республике дика бовзаш а, хIаьта массане сий деш а ба ВЛКСМ XIV съезде дакъа лоацаш хинна къона делегаташ, гIорваьнна звеньевой Мальсагов Осман, цIи хеза йола колхоза председатель Докуева Курбика, Грозненски химически завода аппаратчица Попова Александра, Надтеречни районера йоккхагIа йола лаборантка Харламова Лида, иштта кхы а.

Цхьабакъда, вай сийлахьйоккхача замано дIадех коммунизма керда коталонаш йоахилга. ХIанз йиш яц карагIдаьнначох тоъам бе. Къахьега деза кхетамца, зехьа низ ца боабеш, денгара денга толамаш совдоахаш. ВЛКСМ XIV-ча съездо вай хьамсарча парте Центральни Комитета тешам беннаб, берригa советски кагирхой коммунизм хьалъяра эггара халагIа йолча участкашка хьалхарча мугIарех хургба, аьнна. Из дагадоагIаш хила веза хIара комсомолец. Коммунистически ткъаь шеро керда доккхий декхараш хьалхашка оттаду комсомольцашта. Царех керттерчарех цаI да **къахьегама овсарле лакхъяра цахаддаш къовсам лоаттабар.** Цу хьакъехьа Н. С. Хрущева аьннад: «къахьегама овсарле лакхъяра йоакхо яр — из халкъа къахьегамца хьакхоллаш дола мехка рузкъа дегIадоаладара де мел дезар делгада».

Из дика кхетаде деза республика комсомольцаша. ХIанз а дукха моттигаш нийслу къахьегама овсарле лакхъяра болх ледара латташ. ДIахо ла мегаргдац из гIулакх.

Геттара доккхий декхараш латт юрташкарча комсомольцашта хьалхашка. КПСС ЦК мартовски Пленума решенешца хьалхле а лелаеш Нохч-ГIалгIайчен юрта боахама къахьегамхоша доккхий декхараш тIаийцад укх шера. Во могаяь йола траводольни система юкъера дIа а яьккха, шерра дIае лаьрхIад хьажкIаш, бобови культураш, шекара свекла, иштта кхыйола пайдане культураш. Уж сийлен декхараш толамца кхоачашдара тIехьабисараш хьалха латтача маякашца нийсбеш къахьега деза комсомольцаша.

Комсомола идеологически балха юкъе керттерадар да кIоаргга КПСС Программа дIайовзийтар, хIара къонача къахьегамхочунна хьалхашка коммунизм котъялара лоаттабеча къовсама план оттаяр, цунна йоккха советски патриотизм йолаш, интернациональни кхетам балар, парте XXII-ча съезда решенеш вахара юкъеяхьар, уж толамца кхоачашъяра берригa кагирхой оарцагIбахар.

ШерагIа боаржабе беза коммунистически къахьегама болам, ца хаддаш терко е еза керда саг хьалкхевара. ХIанззехьа вIаштIехьбаккха беза коммунизм хьалъерий моральни кодекса принципаш берригача кагирхоша кхоачашъергйола болх. Уж сийлен декхараш кхоачашдара новкъарленаш еш долча хIанз а цхьайолча моттигашка вайна юкъе нийслуш долча дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашца цIенхаштта къовсам лоаттабе беза.

Геттара лоархIаме ба комсомоло школашка беш бола болх. Из болх кхетамца вIаштIехьбаккхар чIоагIа лоархIаме да, хIана аьлча школе дIадоладу къонача сагах вай общества визза вола гражданин хургволаш дола гIулакх вIаштIехьдоаккхилга. Комсомольски организацеш декхарийла я дешархошта коммунистически мировоззрене принципаш Iомае, нийса кхетам бала, хIаьта къахьегам дукха безаш, общественни хьашташ кхоачашде кийча хургболаш уж хьалкхебе.

ВЛКСМ XIV съездо мехка къонала хьалхашка оттадаь бехктокхаме декхараш толамца кхоачашдара шийгар доагIар де деза хIара комсомольцо, хIара зIамигача саго, хIара йоIо.

Коммунизма кердача коталонашка, Нохч-ГIалгIайчен комсомольцаш!

МЕХКДАЬТТАХОЙ РАПОРТ

Баха мабоагтIара накъа болх Нохч-ГIалгIай совнархоза мехкдаьтта доаккхачеи газовии промышленноста управлене предприятей болхлойи специалисташи дерригхалкъа цIейна — 1-ча Майна. Шерра социалистически яхь а йоаржаяь республикерча мехкдаьттахоша ханал хьалха 26-ча апреле, кхоачашъяьй мехкдаьттеи попутни гази яккхара биъ бетта план.

Дикка доккхий толамаш даьхад 21-ча апреле биъ бетта план кхоачашъяьча «Малгобекнефть» нефтепромыслови управлене коллективо.

Соахка цу хана хинначунца нийсдича ерригача совнархозе гIолла мехкдаьтта доаккхилга 8,4 проценти попутни газ — 36,8 проценти лакхденнад. Укх шера хьалхарча квартале мехкдаьтта доаккхача къахьегама овсарле планах лаьрхIачул 3,7 процент лакхъяьй, цхьа тонн мехкдаьттагеи газагеи дIабода мах 4,2 процент лохбаьб.

М. НАЗАРЕТОВ,
совнархоза мехкдаьтта доаккхачеи газовии промышленноста управлене начальник.

РЕСПУБЛИКА КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ БIАЬСТАН КУЛЬТУРАШ ДIАЕР

25-ча апрелага кхоачаш (план кхоачашъяра проценташ)

Производственни управленеши цар районаши	Ерригa бIаьстан культураш	хьажкIаш	шекара свекла	доакъара свекла	гидуарраш	Баьца дaaраш
ГРОЗНЕНСКИ	58	41	94	100	99,9	48
Ачхой-Мартана	35	14	91	80	108	71
Грозненски	72	56	—	103	101	49
Советски	34	7	—	135	—	20
Урус-Мартана	45	30	92	100	60	26
ГУДЕРМЕССКИ	47	26	99	37	85	54
Ведана	8	6	—	58	—	—
Гудермесски	57	38	99	67	73	24
Курчалой	68	43	100	16	100,3	15
Ножай-Юрта	38	34	—	13	100	12
Шаьла	41	15	98	—	—	91
НАУРСКИ	88	90	—	93	117	59
Каргалински	56	40	—	73	152	44
Надтеречни	68	70	—	103	101	8
Наурски	152	226	—	89	100	81
Шелковской	82	53	—	108	8-зза	72
СУНЖЕНСКИ	50	24	—	68	94	73
г. МагIалбик	37	22	—	102	86	14
Наьсарен	24	6	—	86	76	62
Первомайски	1	—	—	—	—	—
Сунженски	78	47	—	52	102	79

ТАСС-а ХОАМ

1962 шера 26 апреле Советски Союзе толамца чакхдаьккхад «Космос — 4» яха Лаьттан искусственни спутник урагIъяхийтар. Спутника тIа оттаяьй укх шера 16 марта ТАСС-о хьакхайкаяьча программах космически аренаш тахкар дIаходахьара лаьрхIа йола Iилман аппаратура.

ХьалхагIа хьакхаьчача хоамах спутник лаьрхIачунна гаргача орбита тIа яьккхай, иштача параметрашца:

хьалхара гонаш доахаш йола ха — 90,6 минут
лаьттан тIехен эггара гаьна ялар (апогей чу) — 330 километр;
— кIезигах гаьна ялар (перигей чу) — 298 километр;
— орбита экваторгахьа ластара са 65 градуси 00 минути.

СССР-а кердача Конституце проект кийчъярах дола Н. С. Хрущева къамаьл

Новкъостий депутаташ!

ХIанз йолаш йола Советски Союза Конституци хувцанза ярг ца хилара дош оттадаьдар вай парте XXI-чеи XXII-чеи съездашка. Оаха лоархI, хIанз парте Программа тIаийцачул тIехьагIа кердача Конституце проект оттаяра мел эша хьалаш долаш да аьнна. Цудухьа, Коммунистически парте Центральни Комитето Советски Союза кердача Конституце проект оттае комисси вIашагIйолларах йола предложени Лакхехьарча Совете ювца дIаеннай.

ХIанз йолаш йолча Конституцена поправкаши тIатохараши даь ца а юташ, керда Конституци оттае хIана еза?

Общество цхьан исторически этапагара вокх этапага яьлча социалистически пачхахьалкхен Конституци хувцаяланза йиса йиш яц. Советски хьалхара конституцеш (1918-ча шерара РСФСР Конституци, кхыча советски республикай цунна тIехьайоагIа конституцеш, 1924-ча шерара Советски Союза Конституци) революционни хувцамаш хилара а социализм хьалъяра а ханага хьежжа яр. Уж яр капитализмагара социализмага долхача ханага хьежжа.

1936-ча шера тIаийца Конституци яр социализм чIоагIъялара керттерча даькъе социалистически общество хьалъяьялара ханага хьежжа. Цу хана советски общество дегIаяр мича кхаьчад дIаяздаьдар цу тIа.

ХIанз из Конституци ший керттерча доакъошта къаеннай, хIаьта тIеххьарча 25 шера общества вахар чухь хинна хувцамаш бIаргагойташ а цун хIанзарча хьалашка хьежжа а яц.

ХIанзара Конституци тIаийцачул тIехьагIа Советски Союзе хиннача хувцамий чулоацам ба вай мехка социализм хоадам боллаш а йизза а котъялар. Советски Союз шерра коммунизм хьалъяра хана чу йолар. Цу вай дегIадахкара кердача этапе пролетариата диктатура пачхахьалкхенах дерригача халкъа пачхахьалкхе хиннай, хIаьта пролетарски демократех — дерригача халкъа демократи.

Хувцаденнад дунен халкъашта юкъера Советски Союза хьалаш а, — вай пачхахьалкхе капиталистически гома юкъера хьаяьннай; хьа а хинна чIоагIденнад социалистически мехкашта юкъера сийлахь-доккха доттагIал.

Из бахьан долаш да, керда Конституци — дерригача халкъа социалистически пачхахьалкхен конституци, хьалъеш латтача коммунизма конституци хила езилга. Мехка вахара кердача исторически ханага хьежжа хила еза из.

Ховш да, тIеххьарча шерашка Лакхехьарча Совето 1936-ча шерарча Конституцена юкъе хIанззе а цхьадола тIатохараши хувцамаши даь хилар. Цхьабакъда, Конституци тIаийцача хана денз мехка экономически общественно-политически вахара юкъе а дунен халкъашта юкъерча хьалашка а Керттерча закона яьча къаьсттача поправкашца лоархIам булургбоаца доккхий хувцамаш хиннад. Уж поправкаш къаьнача цIеноех хетта даьча цIенолгашта тара хургьяр.

ХIанз хьалха хургдар, мишта хила еза керда Конституци яхаш хьалхагIе а доашхаш дийцача.

Цхьабакъда, хургйолча Конституце декхараш лоацца дийцача, уж да, советски обществаи пачхахьалкхени дегIаяра керда этап белгалйоаккхилга, социалистически демократи кхы а лакхерча боарам тIа яккхар къахьегамхой паргIатонаштеи демократически бокъонаштеи кхы а чIоагIагIа йола гарантеш ялар, социалистически законаш бокъонца чакхдоахаргдола гарантеш, коммунистически общественни самоуправленега довлара эша хьалаш кийчдар.

Керда Конституци оттаеча хана цу берригача балха ларде яхканза а пайда эцанза а барггбац Владимир Ильич Ленина сийлахь-йоккхача идеех — дунен тIа эггара хьалхарча социалистически пачхахьалкхен конституцеш кхеллачун идеех. **(ТIоараш тох).** Кердача Конституцена йизза юкъеяхьа еза Советски Союза Коммунистически парте Программа тIа белгалъяьха а дегIаьхка а йола ленински общественно-политически вахара принципаш, социалистически пачхахьалкхен организации болхи.

ХIанзарча Конституце тIа белгалъяьяц Советски Союза арахьарча политика принципаш; цу тIа духхьала тIом хьоабареи машар бареи порядок мара ювцац.

ХIанз йолаш йола дунен социалистически системо, вIаши доттагIле йолаш йолча социалистически пачхахьалкхенашта юкъе кердача тайпара гIулакхаш оттаду, колониализма Iазапа кIалхара мукъадаьннача мехкашцара дешаш а кердача тайпара эттад. Тайп-тайпара общественни строяш йола пачхахьалкхенаш машаре яхареи машара тIехьа лоаттабеча къовсамеи дешаш боккхача лоархIаме хиннад. Цудухьа кердача Конституце тIа, гучох, белгалъезаргья кхыча пачхахьалкхенащцара вай пачхахьалкхен гIулакхий керттера принципаш.

Парте Центральни Комитето лерхI, кердача Конституце проект кийчъяра Лакхехьарча Совета укх сессе комисси вIашагIйолланза яргьяц, аьнна.

Новкъостий депутаташ!

Лакхехьарча Совета ялхлагIча сессе шинна палата берригa депутаташ раьза хургба мотт сона, нагахьа санна Советски Социалистически Республикай Союза керда Конституци кийч а яь, дерригача халкъаца цхьана йийца а йийца, тIаэца езар Лакхехьарча Совета ер состав хилар айса дIааьлча. **(ЧIоагтIа тIоараш тох).**

Керда Конституци кийчье воаш дIадолалуш ха деза вайна боккха, бокъонца исторически лоархIам болаш из хилар.

Доккха ираз кхаьчад Советски халкъага — тахканза долча наькъашца эггара хьалхагIа коммунизма коталонга гIолга. Керда Конституци хьаярца советски халкъо хьахьокх шерра коммунистически общество хьалъеча ханага хьежжа йола пачхахьалкхени общественнии устройства керда формаш эггара хьалхагIа хьаеллар ше хилар. **(ДIаьхдаь тIоараш тох).**

Массе мехкарча халкъашта шерра дIаяйзай Советски Союза Коммунистически парте Программа дIакхайкаяь коммунизма сийлахь-йоккха идеалаш: дерригача халкъий Машар, Къахьегам, ПаргIато, Нийсхо, Вошал, Ираз. Уж идеалаш дагалаьттай адамий дикагIа болча викалашта. Уж идеалаш кхоачашъяр духьа шоай са ца кхоеш, майра къовсам лоаттабаьб дуккхача революционераша. ХIанз вай мехка йизза кхоачашхулаш латт уж идеалаш. Цар дерригача халкъашта езайолийт Советски Союз — коммунизм хьалъеш боалла мохк. **(ДIаьхдаь тIоараш тох).**

Дерригача халкъашта еза йола уж принципаш яхка еза Советски Социалистически Республикай Союза кердача Конституцена ларде. **(ЧIоагтIа, дIаьхдаь тIоараш тох).**

СССР ПРАВИТЕЛЬСТВО—СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ ВIАШАГIЙОЛЛАРАХ

СССР Лакхехьарча Совета соцам

Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

ССР Союза Правительство — СССР Министрий Совет укх составе вIашагIйолла:

Хрущев Никита Сергеевич — ССР Союза Министрий Совета Председатель.

Косыгин Алексей Николаевич — СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель.

Микоян Анастас Иванович — СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель.

Засядько Александр Федорович — СССР Министрий Совета Председатела заместитель, СССР Министрий Советерча Паччахьалкхен Iилма-экономически совета председатель.

Игнатов Николай Григорьевич — СССР Министрий Совета Председатела заместитель, СССР Министрий Совета Паччахьалкхен заготовкай комитета председатель.

Новиков Владимир Николаевич — СССР Министрий Совета Председатела заместитель, СССР Госплана председатель.

Руднев Константин Николаевич — СССР Министрий Совета Председатела заместитель, СССР Министрий Совета Iилматохкама балхаш вIашагIтохара йолча Паччахьалкхен комитета председатель.

Устинов Дмитрий Федорович — СССР Министрий Совета Председатела заместитель.

Лесечко Михаил Авксентьевич — арахьарча экономически дешашта йолча СССР Министрий Совета Президиума комиссе председатель — СССР министр.

Патоличев Николай Семенович — СССР арахьарча торговле министр.

Бакаев Виктор Георгиевич — СССР форда флота министр.

Бещев Борис Павлович — СССР наькъий сообщеней министр.

Славский Ефим Павлович — СССР юкъерча машиностроене министр.

Новиков Игнатий Трофимович — СССР электростанцеш хьалъяра министр.

Кожевников Евгений Федорович — СССР транспортни строительства министр.

Елютин Вячеслав Петрович — СССР лакхехьарчеи юкъерча специальнии образоване министр.

Сидоренко Александр Васильевич — СССР геологеи лаьттан рузкъаш лорадареи министр.

Курашов Сергей Владимирович — СССР унахцIенолораяра министр.

Громыко Андрей Андреевич — СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр.

Фурцева Екатерина Алексеевна — СССР культура министр.

Малиновский Родион Яковлевич — СССР оборона министр.

Псурцев Николай Демьянович — СССР бувзама министр.

Пысин Константин Георгиевич — СССР юртбоахама министр.

Гарбузов Василий Федорович — СССР финансай министр.

Енютин Георгий Васильевич — СССР Министрий Совета Паччахьалкхен контрола комиссе председатель.

Волков Александр Петрович — СССР Министрий Совета къахьегамеи алапеи гIулакхашта йолча Паччахьалкхен комитета председатель.

Зыленко Генрих Иосифович — СССР Министрий Совета профессионально-технически образоване Паччахьалкхен комитета председатель.

Харламов Михаил Аверкиевич — СССР Министрий Совета радиовещанеи телевиденеи Паччахьалкхен комитета председатель.

Костоусов Анатолий Иванович — СССР Министрий Совета автоматизацеи машиностроенеи Паччахьалкхен Комитета председатель — СССР министр.

Дементьев Петр Васильевич — СССР Министрий Совета авиационни техника Паччахьалкхен Комитета председатель — СССР министр.

Смирнов Леонид Васильевич — СССР Министрий Совета оборонни техника Паччахьалкхен комитета председатель — СССР министр.

Калмыков Валерий Дмитриевич — СССР Министрий Совета радиоэлектроника Паччахьалкхен комитета председатель — СССР министр.

Шокин Александр Иванович — СССР Министрий Совета электронни техника Паччахьалкхен комитета председатель — СССР министр.

Бутома Борис Евстафьевич — СССР Министрий Совета судостроене Паччахьалкхен комитета председатель — СССР министр.

Федоров Виктор Степанович — СССР Министрий Совета химе Паччахьалкхен комитета председатель.

Бойко Всеволод Ефимович — СССР Министрий Совета Iаьржачеи бос болчеи металлурге Паччахьалкхен комитета председатель — СССР министр.

Мельников Николай Васильевич — СССР Министрий Совета доагора промышленноста Паччахьалкхен комитета председатель — СССР министр.

Орлов Георгий Михайлович — СССР Министрий Совета хьуна, целлюлозно-каьхата, дахчан хIамаш еча промышленноста, хьуна боахама Паччахьалкхен комитета председатель — СССР министр.

Петросьянц Андроник Мелконович — СССР Министрий Совета атомни энергех пайда эцара Паччахьалкхен комитета председатель.

Гришманов Иван Александрович — СССР Министрий Совета гIишлошъяра дешай Паччахьалкхен комитета председатель.

Скачков Семен Андреевич — СССР Министрий Совета арахьарча экономически бувзамий Паччахьалкхен комитета председатель.

Романовский Сергей Калистратович — СССР Министрий Совета кхыча мехкашкарча паччахьалкхенашца лоаттадеча культурни бувзамий Паччахьалкхен комитета председатель.

Семичастный Владимир Ефимович — СССР Министрий Совета чуйоагIача паччахьалкхен кхерамзлен Комитета председатель.

Кучумов Павел Сергеевич — СССР Министрий Совета Ерригсоюзни «Союзсельхозтехника» объединене председатель.

Дымшиц Вениамин Эммануилович — СССР Госплана председатела хьалхара заместитель — СССР министр.

Рябиков Василий Михайлович — СССР Госплана председатела хьалхара заместитель — СССР министр.

Зотов Василий Петрович — СССР Госплана председатела заместитель — СССР министр.

Строкин Николай Иванович — СССР Госплана председатела заместитель — СССР министр.

Ишков Александр Акимович — СССР Госплана чуйоагIача чкъаьрий боахама керттерча управлене начальник — СССР министр.

Корниец Леонид Романович — СССР Министрий Совета Паччахьалкхен заготовкай председатела хьалхара заместитель — СССР министр.

Горегляд Алексей Адамович — СССР Министрий Совета Паччахьалкхен Iилма-экономически совета председатела хьалхара заместитель — СССР министр.

Тихонов Николай Александрович — СССР Министрий Совета Паччахьалкхен Iилма-экономически совета председатела заместитель — СССР министр.

Кортунов Алексей Кириллович — СССР Министрий Совета чуйоагIача газови промышленноста керттерча управлене начальник — СССР министр.

Караваев Георгий Аркадьевич — капитальни вложенешта финансировани еча Ерригсоюзни банка правлене председатель — СССР министр.

Коровушкин Александр Константинович — СССР Паччахьалкхен банка правлене председатель.

Старовский Владимир Никонович — СССР Министрий Совета чуйоагIача Центральни статистически управлене начальник.

СССР Конституце 70-ча статьяга хьежжа СССР Министрий Совета состава юкъебоагIа союзни республикай Министрий Советий председателаш ер гIулакхаш кара долаш:

Полянский Дмитрий Степанович — РСФСР Министрий Совета председатель.

Щербицкий Владимир Васильевич — Украина ССР Министрий Совета председатель.

Киселев Тихон Яковлевич — Белорусски ССР Министрий Совета председатель.

Курбанов Рахманкул — Узбекски ССР Министрий Совета председатель.

Дауленов Салькен — Казахски ССР Министрий Совета председатель.

Джавахишвили Гиви Дмитриевич — Грузински ССР Министрий Совета председатель.

Алиханов Энвер Назарович — Азербайджански ССР Министрий Совета председатель.

Шумаускас Мотеюс Юозович — Литовски ССР Министрий Совета председатель.

Диордица Александр Филиппович — Молдавски ССР Министрий Совета председатель.

Рубен Виталий Петрович — Латвийски ССР Министрий Совета председатель.

Мамбетов Болот — Киргизски ССР Министрий Совета председатель.

Кахаров Абдулахад — Таджикски ССР Министрий Совета председатель.

Кочинян Антон Ервандович — Армянски ССР Министрий Совета председатель.

Анналиев Абды Анналиевич — Туркменски ССР Министрий Совета председатель.

Клаусон Вальтер Иванович — Эстонски ССР Министрий Совета председатель.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1962 шера, 25 апрель.

СССР Лакхехьарча Совета сесси чакхъяьннай

Москве 25 апреле ялхазлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета хьалхара сесси шиййолх дIахьош яр. Iуйрийна 10 сахьат даьлча Йоккхача Кремлевски двореце Союза Советеи Къамий Советеи цхьан йола заседани дIайолаелар.

ЧIоагIа тIоараш тохаш тIаэц депутаташеи хьашашеи правительственни ложашка Iохайша новкъостий **Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, В. В. Гришин, Ш. Р. Рашидов, К. Т. Мазуров, В. П. Мжаванадзе, В. В. Щербицкий, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, А. Н. Шелепин.**

Председателал деш ва Къамий Совета председатель депутат **Я. В. Пейве.** Сессе ювца йолаю А. А. Громыкос Женеверча переговорех яь доклад. Пренеех цу дешах къамаьлаш дир депутаташа Узбекистана Коммунистически парте ЦК хьалхарча секретара **Ш. Р. Рашидова,** писатела **А. Е. Корнейчука,** Кирова цIерахча Уральски политехнически института кафедра заведующе **З. В. Пушкаревас,** автоматически линей Мински завода расточника **А. Н. Виташкевича,** Грузински ССР Министрий Совета председатела **Г. Д. Джавахишвиле,** И. В. Курчатова цIерахча СССР Iилмай Академе атомни энерге института директора академика **А. П. Александрова,** Тульски областа Щекински района «Новая жизнь» яхача колхоза председатела **И. М. Семенова,** ВЛКСМ ЦК хьалхарча секретара **С. П. Павлова.**

Берригача делегаташа, цхьанне санна, могайир Советски правительства арахьара политика.

Союза Советеи Къамий Советеи кхыча мехкашцарча гIулакхех йолча комиссеша тIадилларца сессе ювца оттаю СССР Лакхехьарча Совета соцама проект:

СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра депутата А. А. Громыкос Женеверча переговорех яьча докладага ла а дийгIа, из йийца а йийца, Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето соцам бу. Советски правительства арахьара политика могайойла, аьнна.

Из соцам Лакхехьарча Совето берригаш раьза а болаш тIаэц.

СССР Лакхехьарча Совето дувца доладу цул тIехьагIа дола дош — СССР паччахьалкхе — СССР Министрий Совет — вIашагIйоллар.

Дош лу СССР Министрий Совета Председатела депутата **Н. С. Хрущева.** Депутата Н. С. Хрущева йоах:

Доккхал ду аз 24 апреле Лакхехьарча Совето сох тийша а тийша Советски Союза правительство вIашагIйоллара предложени Лакхехьарча Совете чIоагIъе, аьнна, оттаяр сайна тIадилларах.

Дош лу аз советски халкъа тешаме гIулакх дара, вай хьамсарча Коммунистически партена, коммунизма сийлахь-доккхача гIулакха сай беррига низ дIалургхиларах. **(ДIаьхдаь тIоараш тох).**

Мукъа ба сона Лакхехьарча Совете чIоагIъе Советски Социалистически Республикай Союза правительства состав — СССР Министрий Совет — дIаювца.

Новкъоста Н. С. Хрущева цул тIехьагIа дIакхайкаю СССР правительства состав. Цул тIехьагIа Н. С. Хрущева йоах:

Новкъостий депутаташ! Мукъа ба сона сайгара а, хIаьта ювца оттаьча правительства берригача члений цIерах а шоана тешам бала, парте XXII съезде тIайийцача шийй Программа тIа вай парте оттадаь деккхараш толамца кхоачашдара, вай мехка коммунизм хьалъяра сийлахь-йоккха планаш кхоачашъяра цахаддаш къовсам лоаттабеча низ кхо ца беш къахьега. **(ДIаьхдаь тIоараш тох).**

Шуга ювца, аьнна, оттаьча правительства состав могаяьй Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето. СССР Лакхехьарча Совета депутаташкара дех аз, ювца оттаьча Советски Социалистически Республикай Союза Министрий Совета состав йийца а йийца чIоагIъяр. **(ДIаьхдаь тIоараш тох).**

СССР Лакхехьарча Совето, берригаш раьза а болаш, чIоагIъю СССР правительства состав — новкъост Никита Сергеевич Хрущев керте латташ йола СССР Министрий Совет.

ДIахо сессе дувца доладу СССР Лакхехьара суд харжара дош. Къамаьл ду депутата **Н. Н. Органова.**

Союза Советеи Къамий Советеи боккхагIбарий Совето тIадиллараx нов. Органова предложени лу СССР Лакхехьарча суда председатель, председатела хьалхара заместитель, Лакхехьарча суда 13 члени, хIаьта 45 халкъа заседатели чувоагIаш йола СССР Лакхехьара суд харжа. Депутата Н. Н. Органова хьакхайкаяь СССР Лакхехьарча Суда персональни состав берригаш раьза а болаш хорж СССР Лакхехьарча Совето.

СССР Лакхехьарча суда председателалла хержав **А. Ф. Горкин,** председатела хьалхара заместителалла хержав **В. В. Куликов,** председатела заместителалла хержав **Л. Н. Смирнов,** ишттa хержав СССР Лакхехьарча суда 13 член, 45 халкъа заседатель.

Цу дийнахьарча повестка тIеххьара дош — СССР кердача Конституце проект вIаштIехьъяккхарах да. Цу дешах доклад йир гулбеннараша безаме тIайийцача КПСС Центральни Комитета Хьалхарча секретара, СССР Министрий Совета Председатела депутата **Н. С. Хрущева.**

Доклад ювцаш къамаьлаш дир: Казахстана КП ЦК хьалхарча секретара **Д. А. Кунаева,** СССР Iилмай Академе Сибирски отделене президиума председатела, академика **М. Н. Лаврентьева,** Украина КП ЦК секретара **О. И. Иващенко,** Ивановски областа «Солидарность» яхача савински фабрика ткачиха **Ю. М. Вечеровас,** КПСС Ленинградски обкома шоллагIча секретара **В. С. Толстикова.**

Дош лу КПСС Центральни Комитета Президиума члена. КПСС ЦК секретара депутата **Ф. Р. Козлова.** Партийни группаи шинна палата боккхагIбарий Советои тIадилларца цо оттаю сессе ювца СССР кердача Конституце проект кийчъяра комисси вIашагIйоллараx йола СССР Лакхехьарча Совета соцама проект.

Ф. Р. Козлова дIакхайкаю новкъост Н. С. Хрущев керте латташ йолча комиссе состав.

ЧIоагIа тIоараш тохаш. берригаш раьза болаш тIаэц из соцам СССР Лакхехьарча Совета депутаташа.

Ден повестка йистейоал. ЯлхазлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета хьалхара сесси чакхйоалл.

(ТАСС).

Милице болхлойи халкъа дружинникайи вахара, унахцIенонна, сийна кхерам тIатассарах чIоагIагIа бехктокхаме озара дола

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ

Общественни порядоки гражданий бокъонаши лораяра лоархIамера декхараш кхоачашдеча милице болхлойи халкъа дружинникайи вахара, унахцIенонна, сийна кхерам тIатувсаш йола зуламаш дуи кхыйолеи общественна духьалара элементаш чIоагIагIа бехктокхаме озара общественноста чIоагIа дезаш из хиларах, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

1. Законах бола болх беча милице болхлоштеи халкъа дружинникаштеи духьале ярах наказани ю:

общественни порядок лораярах дола шоай декхараш цар кхоачашдеча хана милице болхлочун е халкъа дружинника законах йола распоряжени, е дIадехар кхоачашде ца тигарах — халкъа судахочун соцамах, пхийтта ден-бийсанга кхаччалца чуволлаш, е беттага кхаччалца тоавалара балхаш дайташ, е ткъо сомага кхаччалца гIод тохаш;

общественни порядок лораяра хьакъехьара шоашта тIадехка декхараш цар кхоачашдарца дувзаденна милице болхло е халкъа дружинник сий доацача вакха гIортарах — ялх беттага кхаччалца чувоаллаве, е цхьан шерага кхаччалца тоавалара балхаш дайташ, е бIаь сомага кхаччалца гIод тохаш;

общественни порядок лораяра хьакъехьа шоашта тIадехка декхараш цар кхоачашдеча хана милице болхлочоа, халкъа дружинника духьале ярах — цхьан шерага кхаччалца чуволлаш, е иззал йолча хана тоавалара балхаш дайташ, е бIаь сомага кхаччалца гIод тохаш;

уж санна дола гIулакхаш, низагIа е низ бара кхерамца дарах, хIаьта иштта цу нахага низагIа е низ бара кхерамца бIаргагуш законаца доацаш дола гIулакхаш дайтарах — цхьан шерагара пхе шерага кхаччалца чуволлаш.

2. Милице болхлочо е халкъа дружинника общественни порядок лораяра деча гIулакхашца е общественни балхаца дийза из ве гIортарах — пхе шерагара пхийтта шерага кхаччалца чувалла, шин шерагара пхе шерага кхаччалца йолча хана Iовохьийтаргволаш, е вохьийтаргвоацаш, хIаьта даь хатар доккхача зуламе хилча — ве суд ергйолаш оттадолда.

3. Союзни республикай Лакхехьарча Советий Президиумашта тIадуллалда союзни республикай законодательствана юкъе укх Указага хьежжа хувцамаши тIатохамаши дар.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Л. БРЕЖНЕВ

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1962 шу, 15 февраль.

Кхаа эцарах чIоагIагIа уголовни бехктокхаме озарах дола

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ

Вай общестна капитализмо юхедитача, яхача заман зуламерча, сий доацача, воча гIулакхех цаI да кхаа ийбар. Шерра коммунизм хьалъе йолаеннача вай Советски паччахьалкхенна хийра а да, вIалла ла йиш йолаш а дац из ийрча гIулакх. Вай паччахьалкхени общественнии строя хьалашка моллагIча а формах дола кхааш ийдар дизза дIадаккхара мел эшар да.

Кхааш ийдарах чIоагIагIа уголовни бехктокхаме озара, из къаьстта кхерамера зулам хиларах, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

1. ГIулакхерча саго ше е юкъе латтача нахага гIолла миччa тайпара ийца а, кхаа луш волчунна долча гIулакха лаьрхIа шийгарча гIулакхах пайда а эцаш, моллагIа тайпа де дезаш е де тарлуш хинна хIама кхоачашдарах е кхоачаш ца деш дитарах кхаа эцарах —

кхаь шерагара итт шерага кхаччалца чувалла суд ю, боахама конфискаци а еш.

Уж санна хIамаш даьча бехктокхамерча гIулакхерча сага, е кхааш ийдарах суд яь хиннача, е массехказа кхаа ийцача, кхаа баккха гIерташ гIулакхаш лeладаьчоа, —

чувалла суд ю бархI шерагара пхийтта шерага кхаччалца, боахама конфискаци а еш, хIаьта ха яьккха ваьнначул тIехьагIа шин шерагара пхе шерага кхаччалца Iовохьийташ а ца вохьийташ а, хIаьта даьр къаьстта харцахьар хала хIама дале — ве суд ю, боахама конфискаци а еш.

2. Кхаа эцача юкъе оттарах —

чувалла суд ю шин шерагара бархI шерага кхаччалца.

Кхаа эцача юкъеоттарах, массехказа из дича, е кхаа эцарах суд яь хинначоа, е шийй гIулакха хьалах пайда ийца дича —

ворхI шерагара пхийтта шерага кхаччалца чувалла суд ю, боахама конфискаци а еш, хIаьта ха яьккха ваьнначул тIехьагIа шин шерагара пхе шерага кхаччалца Iовохьийташ а ца вохьийташ а.

3. Кхаа баларах —

кхаь шерагара бархI шерага кхаччалца чувалла суд ю.

Массехказа белча, е кхаа эцарах суд яь хиннaчо белча, —

ворхI шерагара пхийтта шерага кхаччалца чувалла суд ю, боахама конфискаци еш е ца еш, хIаьта ха яьккха ваьнначул тIехьагIа шин шерагара пхе шерага кхаччалца Iовохьийташ ца вохьийташ.

Кхаа бенна саг уголовни бехктокхама кIалхара воал, цунгара кхаа баккха гIерташ моттиг хиннаяле, е цу саго кхаа бенначул тIехьагIа шийй лоIаме из дIааьнна дале.

4. Союзни республикай Лакхехьарча Советий Президиумашта тIадуллалда союзни республикай уголовни кодексашта юкъе укх Указага хьежжа хувцамаши тIатохамаши дар.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1962 шу, 20 февраль.

НизагIа саг лелаярах чIоагIагIа уголовни бехктокхаме озарах дола

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

1. Дуккхача наха е къаьстта кхераме волча рацидивиста е цох къаьстта доккха хатар долаш низагIа саг лелайича, хIаьта иштта хана чу ца кхаьча саг низагIа лелайича, —

суд ю бархI шерагара пхийтта шерага кхаччалца чувалла, цул тIехьагIа шин шерагара пхе шерага кхаччалца Iовохьийташ а ца вохьийташ а, е ве.

2. Союзни республикай Лакхехьарча Советий Президиумашта тIадуллалда союзни республикай уголовни кодексашта юкъе укх Указага хьежжа хувцамаши тIатохамаши дар.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1962 шу, 15 февраль.

СССР-а кердача Конституце проект кийчъяра хьакъехьа

СССР Лакхехьарча Совета соцам

КПСС ЦК Хьалхара секретарьи СССР Министрий Совета Председательи волча новкъоста Н. С. Хрущева яьча «СССР кердача Конституце проект кийчъяра хьакъехьарча» докладага ладийгIачул а из йийцачул а тIехьагIа, Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

СССР кердача Конституце проект кийчъяра укх составе комисси вIашагIйолла:

КОНСТИТУЦИОННИ КОМИССЕ ПРЕДСЕДАТЕЛЬ
Н. С. ХРУЩЕВ

КОНСТИТУЦИОННИ КОМИССЕ ЧЛЕНАШ

Абрамов Г. Г.	Гришин В. В.	Овезов Б.
Аджубей А. И.	Громов А. А.	Ольшанский М. А.
Арзуманян А. А.	Громыко А. А.	Органов Н. Н.
Арушанян Ш. М.	Демичев П. Н.	Павлов С. П.
Ахундов В. Ю.	Денисов А. И.	Палецкис Ю. И.
Ахунова Т.	Дзоценидзе Г. С.	Пейве Я. В.
Байрамов Н.	Елютин В. П.	Пельше А. Я.
Бодюл И. И.	Епишев А. А.	Подгорный Н. В.
Бойков В. А.	Заробян Я. Н.	Полянский Д. С.
Брежнев Л. И.	Ильичев Л. Ф.	Пономарев Б. Н.
Волков А. П.	Искендеров М. А.	Попова Н. В.
Воловченко И. П.	Кавун В. М.	Пысин К. Г.
Воронов Г. И.	Калнберзин Я. Э.	Расулов Д.
Гаганова В. И.	Келдыш М. В.	Рахматов М.
Гарбузов В. Ф.	Кириленко А. П.	Рашидов Ш. Р.
Генералов Ф. С.	Кодица И. С.	Ромашкин П. С.
Георгадзе М. П.	Козлов В. И.	Руденко Р. А.
Гиталов А. В.	Козлов Ф. Р.	Самсонов Б. И.
Горкин А. Ф.	Корнейчук А. Е.	Сатюков П. А.
Грачев В. В.	Коротченко Д. С.	Светличный В. А.
	Косыгин А. Н.	Семичастный В. Е.
	Кулатов Т.	Смирнов В. А.
	Кунаев Д. А.	Снечкус А. Ю.
	Курашов С. В.	Спиридонов И. В.
	Куусинен О. В.	Степанов В. П.
	Кэбин И. Г.	Степанов С. А.
	Лаврентьев М. А.	Суслов М. А.
	Мазуров К. Т.	Табеев Ф. А.
	Малинина П. А.	Титов В. Н.
	Малиновский Р. Я.	Толстиков В. С.
	Мамай Н. Я.	Усубалиев Т. У.
	Мжаванадзе В. П.	Федин К. А.
	Микоян А. И.	Федосеев П. Н.
	Миронов Н. Р.	Шарипов И.
	Муравьева Н. А.	Шверник Н. М.
	Мюрисеп А. А.	Шелепин А. Н.
	Насриддинова Я. С.	Шолохов М. А.
	Нуриев З. Н.	Щербицкий В. В.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1962 шера 25 апрель.

СССР КХЫЧА ПАЧЧАХЬАЛКХЕНАШЦАРЧА ГIУЛАКХИЙ МИНИСТРА ДЕПУТАТА А. А. ГРОМЫКОС «ЖЕНЕВЕРЧА ПЕРЕГОВОРЕХ» ЯЬЧА ДОКЛАДАХ БАЬ

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СОЦАМ

СССР кхыча паччахьалкхенашцарча гIулакхий министра депутата А. А. Громыкос «Женеверча переговорех» яьча докладага ла а дийгIа, йийца а йийца, СССР Лакхехьарча Совето **соцам бу:** Советски правительства арахьара политика могае.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1962 шера 25 апрель.

«ПРАВДА» ЦIЕРАХЧА ШАХТЕ

ДОНЕЦКИ ОБЛАСТЬ. «Правда» 50 шу дузача денна накъа бахар духьа чIоагIгIа кийчо еш ба «Пролетарскуголь» яхача треста № 12—18 йолча шахтера горнякаш. 30 шу хьалхагIа «Правда» яхача газета цIи тиллай цу шахтах.

...Хьалхарча пятилетка халача шерашка кIор тоъацар мехка. ГIулакхаш къаьстта во лелача № 12—18 йолча шахте дIа-юха ухаш йола «Правда» редакци ера. Правдисташа арайоахаш хиннача листовкашеи «молнешеи», цар инициативах вIашагIделлача дукха тираж йолча газетои кIор алсамбаккхар духьа къовсам лоаттабара тIахьийхар шахтераш. Цул тIехьагIа ах шу даьннача гIолла Донбассе мелйолча предприятел хьалхаялар из предприяти. Цу событе сийна вIашагIкхийттача дуккхача наьха митинге горнякаша лаьрхIар цу шахтах «Правда» яхача газета цIи тилла.

Предприяте чIоагIа лелаю правдистий традицеш. 60 совгIа болхлой корреспондент ва областной кепа йоазонца а шахте арадувлача 10 пенгазетаца а дакъа лоацаш.

СУРТА ТIА: кастта кIор баккха баха беза! Болх дIаболабалалехьа дIаюха дага вала, керда хIамаш дувца, «Правда» яхача газета таханара номер еша безам боагIа. Горнякашта из кхухь активиста-общественника проходчиккий бригадира Рудяга Дмитре (юкъеравар).

С. Гендельмана сурт. ТАСС фотохроника.

ЛИТЕРАТУРАИ ИСКУССТВАИ ДАЬКЪЕ ЛЕНИНСКИ ПРЕМЕШ ЯЛАРА ЙОЛЧА ССР СОЮЗА МИНИСТРИЙ СОВЕТЕРЧА КОМИТЕТЕ

ЛИТЕРАТУРАИ ИСКУССТВАИ ДАЬКЪЕ ДОККХАГIА ХIАМАШ КАРАГIДАЛАРАХ ЛЕНИНСКИ ПРЕМЕШ ЯЛАРА ХЬАКЪЕХЬА

Литератураи искусстваи даькъе Ленински премеш ялара йолча Комитето соцам баьб литератураи искусстваи даькъе доккхагIа хIамаш карагIдаларах 1962 шера Ленински премеш яла:

Литература даькъе

1. **Бровка** Петр Устиновича — «Денош-м дIаух...» яхача стихай книжках.
2. **Межелайтис** Эдуардас Беньяминовича — «Саг» яхача стихай книжках.
3. **Чуковский** Корней Ивановича — «Некрасова говзал» яхача книжках.

Искусства даькъе

1. **Гилельс** Эмиль Григорьевича — концертно-исполнительни балхах.
2. **Кербель** Лев Ефимовича — скульптора — г. Москве Карл Маркса дегIача памятниках.
3. **Фаворский** Владимир Андреевича — эрсий литература классически произведенешта («Игорева полках дола дош», А. С. Пушкина «Борис Годунов», «Кагий трагедеш») язъяьча иллюстрацеех.

Литератураи искусстваи даькъе Ленински премеш ялара йолча Комитетагара

1962 шера Ленински премеш яла оттаьча кандидатурай хьакъехьа советски общественноста хетар шерра довза Комитетага йиш а хулийташ, укх шера дуккха къахьегамхой письмош, общественни обсужденей материалаши отзываши кхаьчай литератураи искусстваи даькъе Ленински премеш ялара йолча СССР Министрий Советерча Комитетага.

Уж материалаш яхкийтача ерригача организацешта, творчески союзашта, къаьст-къаьстача къахьегамхошта шийгара баркал оал Комитето.

США ядерни тохкамаш дIадоладаьд

ВАШИНГТОН, 26 апрель. (ТАСС). Селхан Тихи океана тIа ядерни герза тохкамаш де йолаеннай США. Атомни энерге комиссе кепа теха араяьккхай ер заявлени: «Тахан нью-йоркски ханах 10 сахьати 45 минути (московски хана 18 сахьати 45 минути) гаргга даьннача хана Рождества яхача острова юкхе экспериментальни ядерни бомба эккхийтай.

Эккхийта бомба юкъера низ болаш я. Бомба Iочукхессар самолета тIера. Тихи океана тIа хIанз чакхйоаккхаш йолча «Доминик» яхача операцена юкъе эккхийта лаьрхIарех хьалхара бомба яр из.

Из керда хабар доашхаш ЮПИ агентства корреспондента белгалдоаккх, атомни энерге комиссенеи оборона министерстванеи президента Кеннеде атомни герза тохкам бара мукъабенна 19 сахьат даьнначул тIехьагIа кхаьчар из хоам, яхаш.

Пайдан доаца духь дахар

Атмосфере ядерни тохкамаш дара керда сери дIайолаяьча американски империалисташта халкъий эгIазал тIаяьржай. Дерригача дунен эгIазлон таташ Вашингтоне дIакхаьчад. Американски пропагандистски машин низ макхоачча болх бе йолаялийтай, фуннагIа даь а, кIезиг-дукха яь а массане а юкъара дорхо мелъе гIерташ, адамашта хьалхашка кIезиг-дукха а бехказло лаха гIерташ. Цхьабакъда, американски пропагандисташа деча къамаьлашца цхьаь-цаI бакъ дош дац. Шоаш кIорда а байташ, юха а юха а цар доаха бахьанаш цаIаш да, хIаьта уж бахьанаш харц хилар геттара цIена хьагучадаьлар Женевски переговораш йолча хана, Советски правительства заявленеех.

«Данза ца доалаш» даь хIама да из, йоах империалистически пропагандисташа. Цхьабакъда малав ядерни тохкамаш сихдара керда бIал дIаболабанза США ца йоалийтар? Торо ма ярий ядерни тохкамаш даим а соцадара хьакъехьарча договора Женеве кулгаш язде. Хьаштдолчча минута из де кийча ма ярий Советски Союз. Цхьабакъда США-с цIендаь дIакъайлар соглашени ярга долха наькъаш, СССР територе тIа «гучахьара шпионаж» лелаяра США-на эшаш йола, бакъда, ядерни лелхамаш гучадахара вIалла эшаш йоаца дунен халкъашта юкъера инспекци хьаяра яллане тIера ца йоалаш, тIа а гIерташ. Цу тайпара предложени ше хьаоттаеча хана Вашингтона дика ховш дар СССР-а из мегаргйоацаш хилар, духхьала из ишта хилар бахьан долаш гIертайора цар-м из тIа а. Нейтралистски йолча 8 паччахьалкхен — 18-не Комитета доакъашхой викалаша, цар де лаьрхIача хьакъале доацача хIаманна США юхаяккха безам а болаш, шоай предложенеш елар. Массанена а хетачох цу предложенеех переговорашта пайдане лард хила йиш яр. Цу предложеней кIийлен тIа дIахо переговораш е раьза хилар Советски Союз, цхьабакъда Вашингтонои Лондонои укхаза «ак» аьлар. Цул тIехьагIа хаьдда а цIена а гучадаьлар атмосфере экспериментальни лелхамий керда сери чакхйоаккхилга женевски переговораш йола а ялалехьа Вашингтоно дагалаьца хилар. Хаттар дулу, мала Iехалургва шоаш деш дола зуламе гIулакхаш данза ца боалаш ду шоаш, яхаш, американски атомщикаша дувцача хабарех?

«Ядерни низ цхьатарра хилар дохар» юхаметтаоттадара духьа доладу США ядерни тохкамаш делга, яха тезис хIанз юха а хьалха йоах американски пропагандо. Ма дош доацар да-кха! Атомни энергена йолча американски комиссе ше яхачох а, хIанзалца хьайоагIача хана Советски Союзо даьчул лоадама хIама ца эшшаш шозза дукхагIа ядерни лелхамаш даьд США, Англе, Франце. Низаш цхьатарра хилар юхаметтаоттадара малагIа тайпа да дувца йиш яр! Советски Союз а йоацаш, США я ядерни герзаш сихделга доладаьр, хIаьта белггала Советски Союз я экспериментальни лелхамаш тIеххьара йистедаха бокъо яр а.

Алхха пропагандистски духь доахилга мара кхы хIама дац, хIанз деча ядерни тохкамех лоадам болаш радиоактивни осадкаш елхаргьяц, яхаш, общественность тешае гIерташ Вашингтона дувцараш. Укх шера бIаьстии аьхкии радиоактивность совйоаккхаргъяраш, йоах цар, керттерча даькъа 1961-ча шера даьча советски тохкамаша дергдолаш да. Малаш болтеш цу дерригача дош доацачох уж сатеде гIерта лоаца хьакъал дараш? Кхы саг а воацаш, американски Iилмахой шоаш ма бий, 1961-ча шера геттара лакхе СССР-о даьча тохкамаша лоадама фо бIехдаьдац, аьнна мукIарло даьраш. Цу тайпара вывод йир шийй хана къилбаседа мехкий экспертий группа а. Цунца цхьана массанена а ховш да, «цIена бомба» оалаш яр американски Iилмахошта хьае ца мегалга а, хIанзалца хьа США-с даьча лелхамаша эгтара чIоагIагIча тайпара радиоактивни осадкашца атмосфера бIехъяьлга а. Цу бакъдарашка хьежача къаьгга гуча да, Тихи океана тIа США-с дIадоладаь лелхамаш бахьан долаш атмосфера бIехъергйола радиоактивни осадкаш, советскичарна хьатIаяхка гIерташ американски политикаши пропагандисташи хьувзилга.

Селла сий доаца, духхьала дIааргда вай, шулерий трюкаш лелаянза уж ца боале, дерригача халкъий общественни хетараштa хьалхашка, хьагучох, халача хьала тIа ба американски ядерни герзаш хьаделга сихдара тIакхувраш.

Я. БОРИСОВ,
ТАСС-а обозреватель.

ЖЕНЕВЕРЧА ПЕРЕГОВОРЕХ

СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра депутата А. А. Громыкос СССР Лакхехьарча Совета сессе яь доклад

Новкъостий депутаташ!

Советски халкъ башха-дикача барт-цхьоагIонца а патриотически дог айдаларца а СССР Лакхехьарча Совете хулача хоржамашка додаш хиннача деношка Женеве ший болх дIаболабир герз дIадаккхара гIулакха йолча 18 пачхьалкхен Комитето. ХIаьта нагахьа санна керда гулъяьча СССР Лакхехьарча Совета хьалхарча сессе тахан а цу тайппара Женеверча переговорий хьакъехьарча Советски правительства хоамага ладувгIаш дале, из да дунен халкъашта юкъерча вахар чу хьалхарча плане проблемаш къоастаяра вай мехко мел чIоагIа уйла ю хара дола тешал.

СССР-е коммунистически общество хьалъяран дунен социализма система дегIайоалаяран эша машарера хьалаш Iалашдар а машар безаш долча дерригача халкъашца цхьана адамаш хIалакдеш болча дунен тIема кIалхардахар а — из да КПСС XXII-ча исторически съездо тIаийцача парте Программо советски арахьарча политикана хьалхашка оттадаь керттера декхар. Из сий дола декхар кхоачашдар духьа вай парте ленински Централььи Комитето денна, юкъарчал доацаш кулгал а деш къовсам латт ерригача дипломатически фронташка.

Сурт оттадеш аьлча, Женеве вIашдухьал эттай ши политика.

Царех цхьан политика викалаша — Советски Союза, Польша, Чехословаке, Румыне, Болгаре делегацеша — ера герз дIадаккхара проблема бокъонца къоастаяргеи тIехьа ца тетташ ядерни герза деш дола деррига тохкамаш кхы цIаккха дергдоацаш соцадара хьакъехьара соглашени яргеи бода никъ буллаш йолча шоай правительствай предложенеш. Ядерни герза деш дола тохкамаш соцадара а санна, герз дIадаккхара проблема къоастаяра новкъостал де дага йолаш — из хIанз духхьала дIаала йиш йолаш а да — Женеве яьхкар нейтралистски пачхьалкхений делегацеш а.

Вокх политика викалаш — малхбузехьарча державай делегацеш — кхы тайпа багаж а яхьаш яьхкар Женеве: ший болх дIахьоча хана Комитет герз дIадаккхара хьакъехьара соглашени ярга бодача наькъ тIа кердача духьаленашта тIаIувтталургйолча а ядерни леламий таташта юккъе заседанеш ергйолча а тайпара леладу гIулакх цу державаша.

Бакъда, Комитета болх дIаболабалале хьалхагIа шахьа а баха герз дIадаккхара хьакъехьа кулуарашка къамаьлаш деш бар США-и Англеи делегацешта керте латтараш. Царга ладувгIача хана хеталургдолаш дар, массане а цIендаь герз дIадаккхара хьакъехьарча соглашене кийча проект а яхьаш хьа а баьхка, цигга къамий Дворецa коридора чу, переговораш ергйолча истолашта хьалхашка министраш Iо а ховшалехьа из дIачу а енна: хIахьий ер я шоана текст, хьадувла кулгаш а яздийя, цу тIехь чакхдалийт вай гIулакх! ала уж боахк, аьнна. Цхьабакъда, ишта хIама нийсдаланзар.

Комитета болх дIаболабалале хьалххагIа герз дIадаккхара проблема къоастаелга шийна хьашт хилар хьакхайкадаь правительство йолаш йолча Франце хьакъехьа аьлча, совещанера цун моттиг массаза мукъа я. КIоарга маIан да-м йоах цун. ТIаккха, хIаьта, цIена уйла а тIакхе йиш йоацаш, селла кIоарга долчоа тара да-кх из, гучох.

Сенгара дIаболабелар Комитета болх? Советски правительства тIадилларах бокъонца дунен халкъашта юкъера тIахьожам хургболаш массане а цIендаь герз дIадаккхара хьакъехьара договора хьадда проект хьалхара заседане а тIехьа дIаелар вай делегаце. Из проект оттаяьй массанена дагайоагIаш йолча ши шуи ах шуи хьалхагIа Советски правительствана керте латтача Н. С. Хрущева ООН-а Генеральни Ассамблея трибунера хьакхайкаяьча программа ларда тIа. Адамаш массаза а Советски правительствана баркал оалаш хургда шийх кIоарга гуманизм йоаллаш, халкъаш тIема балашта даиманна кIалхардаха уйла йолаш йола из исторически программа цо хьакхайкаярах.

Совдар дувц аьнна хетар кхера ца везаш ала йиш я 18-не Комитета балха тIа хинна керттера событи вай договора проект дIачуяларах хинна хилар.

Цхьаболча Комитете дакъа лоацараша шоаш а духхьал дувцар: Советски правительства керда йоккхий предложенеш лургйолгах-м сакхувш дар, цхьабакъда юххье денз чакхъяллалца йола еррига герз дIадаккхара процесс селлара дика къасташ, шиш болаш, математически меттаца яздаь документ цо тIехдахьарг ма дий аьнна цхьаннена а дага дацар. ХIанзара вай предложенеш теркал ца еш йита малхбузехьара державаш ца лоархIаеш, селла чIоагIа хьашт йолаш яр уж дерригача дунен тIа. Цу тайпарча хьалашка-м цар цхьаккха хIама ца хила а мегар.

18-не Комитета болх эггара хьалха дIаболабеннача юххье Женеве кепа теха араяьккхар хIара шера дерригача дунен тIа тIема гIулакхашка дIаухийта ахча дукха совгIа-эшашагIа доацаш 120 млрд. сом да яхаш йола ООН-а доклад. Из да хIара шера дерригача дунен тIа капитальни вложенешка дIаухача еррригача ресурсаех нийсса ах хIана дац аьнна. Дерригача дунен тIарча мехкий герзащцарча низашка, тIема производстве, цунна гIо деш долча доакъошка дакъа лоацаш, вайна махарра, 100 миллион гаргга саг ва. Советски правительства массанега чIоагIа дIакхайкаду, из кхетамца доаца гIулакх дита яхаш.

Шоана йовзаш я, новкъостий депутаташ, массане а цIендаь герз дIадаккхара хьакъехьарча договора проект. Цудухьа массехк деша тIа соцаргва со. Дувцаш дар да герз дIадаккхара де дезача гIулакхий хьакъехьарен царна тIалоаттабе безача тIахьожама хьакъехьареи пачхьалкхений хьадда декхараш чулоацаш хIара раздел, хIара параграф а йолаш дола договор. Из договор кхоачашде дола маделлинге а лаьгIлургдар хIанз итташ мехкаша сихдаь хьадеш латта герз: дунен халкъашта юкъера тIахьожам а болаш дохадаь дIадаккхар духьа хадданза дIатергдар арсеналашкареи складашкареи герз — складаши арсеналаши бокъонца йоассаенна яллалца. Деррига а диъ шу даьлча хIама юхеюсаргьяц е ядерни бомбаех а, е танкехи артиллерехи а, е тIема флотехи тIема авиацехи а, эскараш шоаш цIендаь мукъадоалийтаргда, хIаьта еррига тIема учреждениеш — генеральни штабашкара военкоматашка кхаччалца — дIайоахаргья.

ВIаштIеххьа-тIехьа йоагIача кхаь этапах чакхдаккха лерхI еррига тIема машина кагьелгеи дIайоаккхилгеи, герз дIадаккхараи тIахьожам лоаттабараи деш дола гIулакхаш герз дIадаккха доладеннача хана къаьсттача цхьан пачхьалкхенга тIема совле кхоачаргйоацача тайпара цар чу нийсдаь а долаш.

Хьалхарча этапе денз, вешта аьлча шин шерал кIезигагIа йолча хана чухь, Хиросима хана денз массе мехкашкарча халкъий са хьувзадеш бола кхерам — ядерни герз юкъе а долаш тIалотам бара кхерам дIабоаккхаргба. Водородни атомни бомбаш шоаш чуйолча складашка Iолотаяьча хьисапе а меттахьа ца хьов мухь санна а йолаш цига ядаргья, хIана аьлча хьожадаьча моттиге из герз дIакхоачаде низ кхоачаргболаш мел йола средстваш — тIема ракеташ, самолеташснарядаш, бомбардировщикаш, хи тIа гIолла лела кемаши хи кIал гIолла лела лодкаши — йохаяь хургья. Цу хьалашка моллагIа ядерни бомба тохара пайдана хургьяцар топ а тепча а йоацаш бисача пхонал башха. Наьха территорешкара кхыча мехкий тIема базаш — уж агрессе трамплинаш Iошаьръергьяр, хIаьта бIунаш машарерча хана хьалашка шоай хила деззача а хургдар — алхха шоай къаман доазонел чухнахьа. Цу тIа а уж бIунаш дикка кIезигдергда, масала, СССР-еи США-и герзацара низаш 1,7 млн. сагал совгIа хургдацар.

Ядерни тIом хилара кхерам цIенбаь дIабоаккхаргба шоллагIча этапера гIулакхаш чакхдахаро, вешта аьлча герз дIадаккха доладаь кхоалагIа шу чакхдоаллаш. Цу шоллагIча этапа советски договора проекто оттаду шоай еррига запасаш дIа а йоахаш, кхы хьадергдоацаш соца а деш, ядерни герзаши герзий кхыдола тайпаши дехкилга. ДIахо цу этапе пачхьалкхений герзацара низаш кIезигдаро, цу даькъе СССР-еи США-и хIара державе, 1 млн. сагага кхоачаш кIезигдаро а, довнаш хилара йола торонаш кIезигьергьяр.

Адамий общества вахара юкъера кхы хург а боацаш дIабаргба тIом кхоалагIа этап чакхъяьккха яьнначул тIехьагIа — герз дIадаккха доладаь диъалгIа шу чакхдоаллаш. Цу юкъагIа дIадаьха хила деза кхы мелдола герзацара низаши герзи а, хIаьта иштта пачхьалкхен еррига тIема аппарат а.

Герз дIадаккхара хьакъехьа хьалха хиннача переговорашка малхбузехьарча державай викалаша хаттар оттадир, фу дергда, нагахьа санна, кхыметтел герз дIадаккхара гIулакх чакхдаьнначул тIехьагIа а пачхьалкхенаш дага а доацаш дов де йолалойя, масала, шолгоара топашцеи шалташцеи даьа? Цу хьакъехьа моллагIа тайпа хинна а шеко ца хилийтар духьа договора проекта тIа Советски правительства оттадаьд ООН-ага гIолла дунен халкъий герзацара низаш вIашагIдоххилга, моллагIча къаьст-къаьстача пачхьалкхенашка шоай гIулакхашта пайда эца йиш хулийтаргйоацача тайпара йолча командоване кара а уж хургдолаш.

Уж советски предложенеш яр бокъонца 18-не Комитете пачхьалкхенашта юкъерча переговорашта ларде йийшараш а. Ши-шегIа кхетадеш да, герз дIадаккхара хьакъехьарча соглашенех дола Китайски Халкъа Республика декхарий хьакъехьара дош КНР ше юкъе а йолаш мара дувцеи къоастадеи йиш ца хилар. Комитета болх дIабола мабеллинге а переговорашка гIолла болча вай портнерашка оаха къаьгга дIаьлар цу хьакъехьа ала дезар.

Герз дIадаккха гIертарах хIама ца хулаш йисача къахьача опыта хьакъехьа кхыметтел ший наькъашкара тIой а тешал отта йиш йолча Женевах шийх хилар переговорашка дакъа лоацарех дуккха а дукхагIа бараш герз дIадаккхара хьакъехьа соглашени е чIоаггIа безам болаш дIайолаеннача переговорий теш.

Машар безаш йола вокх социалистически мехкий политика а гойташ йола вай договора проект чIоагIа хьашт а хилар, цун керттера положенеш хьал а лаьцар Комитета юкъерча нейтралистски пачхьалкхений оагIорахьара.

Вай хьочча оагIорахьа гIулакх дIадахьа безам болаш Инде делегаци хилар хайра тхона, цунна керте латтача Кришна Менона 20 марта хиннача Комитета заседане аьлча: «Оаха лоархI, еррига проблема чулоацаш дола договор е договора проект... вай совещане кийчъе езаш хилар».

ШоллагIча дийнахьа ВIашагIкхийттача Iарбий Республика кхыча мехкашкарча гIулакхий министра Фавзе аьлар, «чIоаггIа дунен халкъий тIахьожам а хургболаш массане а цIендаь герз дIадаккхара хьакъехьа Советски правительства тIаена договора проект нийсача оагIорахьа боаккхаш бола гIа ба», аьнна.

Геттара дика хийтар тхона «Са делегаци, са мохк чIоаггIа теш машарах, хIаьта оаха кIаьд ца луш болх а бергба массане а цIендаь герз дIадоаккхилга вIаштIехьдаккхар духьа» аьннача Нигерия яхача къонача африкански пачхьалкхен кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Вачуку дешаш хьахезача.

Уж тайпа къамаьлаш дар дерригаш а хIана дац аьнна долча мехкий викалаша даьраш а.

Малхбузехьара державаш хIаьта, цар малагIа позици лаьцар Комитете?

США-си цун союзникашеи цхьаккха тайпа договора проект тIаянзар Комитета болх дIаболалуча хана, хIаьта цхьа бахьан доацаш из ца хилар кхетадеш а дар. Герз дIадаккхар пайдане хилара хьакъехьа дуккха, дIаьхдаь дувцача хабарашкара массане а цIендаь герз дIадаккхара хьакъехьарча договора статьяшта юкъедахьа йиш йола хьадда декхараш дувцарга бовлилга царна хало хилар гуш дар. Цудухьа да из-м да а, Комитета заседанешка вай проект ювцача хана малхбузехьарча мехкий викалаша шоай къамаьлаш къоастаде дезача дешашта гоннахьа кхестадеш хилар. Холуш да, вай проекто цхьабарий кулгаш доагадеш хилар.

Бутт совгIа ха яьннай заседанеш йолаенна, дукха ха я Комитете дакъа лоацараш советски договора проекта хIара статьяга хьажа болабенна — цигга Комитете гучадоал «договора керттерча положеней схема» аьнна цIи а йолаш дола США правительства документ. Шоана магарра, США правительства хIанз хьачуеннар а яц схема хьисапера хIама мара, цу тIа договора ший яц из а, цхьа керттерча положеней я, керттера положенеш ювцаш латта ер 15 шу доллашехьа а.

Мишта бар Женеве еча переговорий истола тIа США правительства Iоехкача предложеней чулоацам? Фу яр Женеве малхбузехьарча державай делегацеша шоай портфела чу хьулаяь йоаллаяьр? Цу чу йоахкаш хиннаяр хьалххагIе а кийчъяь герз дIадаккхара тIехь лоаттабер а боацаш, герз хьадара тIехь лоаттабеча тIахьожама хьакъехьара декларацеш, 18-не Комитета декхар — герз дIадаккхара хьакъехьа соглашени е гIертилга а доацаш, сихдаь герз хьаделга долаш санна.

Цу тайппара хулаш да, тIема унзара гIулакхаш хьахьохаш дола сурташ тIаяздаь пенаш долча къамий Дворецa зале вайна юххе Iохайша шоаш баггIашехьа а, малхбузехьарча державай викалаша тIема герз дIадаккхара пайдана хургйола заявленеш ца а еш, мадарра аьлча, сихдаь герз хьадара гIойленагIа йола заявленеш еш хилар.

Малхбузехьарча державай викалаша даим дувц, моллагIа тайпа а герз дIадаккха доладалехьа ерригача пачхьалкхенашта кхерамзле Iалашъе а тIалотам хург ма бий аьнна кхерам хургбоаца гIулакх вIаштIехьдаккха а деза, хIаьта цу гIулакха эш из тIахьожам а, яхаш. Герз дIадаккха йиш хургья, йоах цар, пачхьалкхенаш вIаши кхера ца езача кхаьчача хана а. Иштта-м миччахьа а кора ба ма тарлой Советски Союзах е моллагIча кхыча пачхьалкхенах кхер шоаш, цудухьа герз дIадаккха вIаштIехьа дац шоай, аьнна аргдола нах. Фу де деза тIаккха, делча санна дита деза герз дIадаккхара гIулакх? Къоаста а фу даь дергда, из бокъонца кхерам хилар да е кхерам ба яхаш дувца даьсса хабар да?

ТIахьожама хьакъехьа кIезиг-дукха кердаьяха предложенеш а ювцаш 18 пачхьалкхен Комитете къамаьл де лаьрхIар США правительства. МалагIа хувцамаш дир цо ший позицена юкъе?

ХьалхагIа а санна, тIахьожам лоаттабар духьа тIахьожам оттабара тIехьа я США правительство — нийсагIа аьлча, разведка яр духьа. ХIанз йоах цо: тIахьожама органаша цу сахьате беррига мохк чулоацарг ма бий аьнна сагот де дезаш хIама дац. Хьадувла цкъарча юхьига цхьа доакъош а даь, географически зонаш а яь, бекъаргба вай хIара мохк. ХIа аьнна герзацара низаш герзи кIезигде, долалушшехьа а — 10 процент мара ца дойя а, — уж доакъош хьаделларгда вай, контролерашка, шоай безам хуле, царех моллагIчахьа а мичча хана а чубахкеи кIезигдерашта меттел, юхе мелдусача герзацарча низашта а герза а тIахьожам лоаттабеи йиш хургйолаш. Цу тIа къаьстта керда хIама санна хьахьалхашка увттаду, контролераша ерригача зонашта цхьан ханна инспектировать дерг ца хилар, герз хьадара тIалоаттабеш бола цу тайпара тIахьожам, вешта аьлча бокъонца йола дунен халкъашта юкъера шпионаж, Советски Союза цхьан зоне, ард вай, май бутт болалуш чакхбоаккхаргхилари вокхазахьа — май йистебоаллаш чакхбоаккхаргхилари вайна чIоагIа лоархIаме долаш санна.

Из вIалла керда хIама а дац. Вай мехках доакъош дарца НАТО штабашкара инаралаш гIерт Советски Союза еррига территори рентгеновски кизга оттадича санна гучахьа лоаттае. Из тайпа сурт да цу хьакъехьа оттадер.

США оборона министра заместитель волча Гилпатрика 18-не Комитета болх дIаболабенначул тIехьагIа башха дипломати юкъе а ца йоаккхаш хьакхайкадир, Пентагона эггара лоархIамегIа дар — СССР территорера бIарге лаца еза моттигаш «къоастаелга» да, аьнна, цул тIехьагIа дIахо аьлар цо, тIаккха зе кIезигагIа а хулаш, хIама чIоагIагIа тоха йиш хургьяр. Ер цхьаькха къамаьл а да СССР територе разведка яра пайдана долаш: «БIарге лаца езача моттигашта разведка елгах фецарча тIема лоархIамегIа йола фактор хулаш латт». Из аьннад тоъал, гуччахьа а, солдафонски Iаьдалах гIожа а, вайна магарра, НАТО стратегически проблемаш йовзаш волча саго а. Из ва — Гельмут Шмидт, Малхбузен Германера тIема специалист, бакъда — дукха лувш-м ва, вале а — специалист.

Шоана магарра, зонашка гIолла инспекци яра хьакъехьарча предложенеца нийсхо кIезига я, хIаьта США пачхьалкхен секретарь Раск гIертар из Советски Союзо дIадехарашкахьа эза я ала — тIахьожама гIулакхаш герз дIадаккхара гIулакхашца тарде.

Цу тайпара предложени яр Женеве английски кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Лорд Хьюма еннар а. ТIахьожама а дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбара гIойле ергйолаш мелдолча хIаман а хьакъехьарча деша Советски Союзеи США-и позицеш гаргайоалаяра новкъостал де дага ва ше аьнна, дIаволавелар из къамаьл де. Ала хIама дац, из дика уйла я. Цу гIулакхагахьа озаш болх бе мегаргбеций Англе? Позицеш гаргайоалаяра гIулакха а, уж вIашагIкъоастаяра гIулакха а йоккха опыт йолаш ма йий английски дипломати.

Английски оагIоно ший предложени хьайовзийтачул тIехьагIа гучадаьлар, цо а, США правительства санна, «компромиссах» тIахьожама идея лоархIаш хилар, вешта хIанз цхьан территориальни принципах лоаттабаь ца Iеш отраслеви хьисапе тIахьожам лоаттабелга лоархIаш хилар. Масала, герз дIадаккхара йолча хьалхарча этапе къаьсттача боарамах ракеташ кIезигье лаьрхIад, тIаккха цу сахьате контролераш бахийта беза уж ракеташ хьаеча цхьайолча предприятешка, цхьабакъда Европереи дунен кхыча районашкареи американски тIема базаш тIахьожама юкъейоалаяц, хIаьта водородний атомни бомбаш цу базашка а я.

ОагIоний позицеш мишта вIашкайоалае гIертилга да из?

Масала, министр Хьюм Женеве волча хана, цо геттара дукха дувцар Малхбоалени Малхбузени позицеш гаргайоалаергйола а царна юкъера кхохкам кIаьдбергбола а наькъаш лаха деза, яхаш. Цхьабакъда, Лондоне юхахкаьчача шоллагIча дийнахьа лордий палате ше къамаьл деш цо аьннар, кхы тIатохеи тIерадаккхеи хIама доацаш, ер дар: «Вай адамаш дахаргдолча элементех цаI хила тарлу кхохкам; прогрессана бола тешам хила а тарлу из, хIаьта кхохкам ца хилча цхьан метте лоаттийсаргдар вай».

Хаттар доагIа, малагIча британски министрах тешаргва укхаза — Женеве волаш Малхбузени Малхбоалени позицеш гаргайоалаяраи кхохкам кIаьдбараи пайдана дар дийцачох тешаргва е лордий палате къамаьл даьчох тешаргва?

Цхьа шуи ах шуи хьалхагIа а тIехьа ООН Генеральни Ассамблея XV-ча сессе новкъоста Н. С. Хрущева аьлар, герз дIадаккхара тIехь лоаттабеча тIахьожамах йола малхбузехьарча державай моллагIа предложенеш тIаэца кийча я Советски правительство, нагахьа санна массане а цIендаь герз дIадаккхара хьакъехьара тха предложенеш цу державаша дIатIаэце. Советски правительствана керте латтачо яьча цу заявленена дола малхбузехьарча державай жоп мичад? Из долаш дац.

Женеве хиннача переговорашка герз дIадоаккхача хана шоашкахьа совле хургйола гIулакх де гуччахьа гIортанза Iензар переговорашка гIолла бола вай партнераш, Советски Союза кхерамзленна зенне из долашехьа а. Масала, США-с дувц, ядерни герз дIакхухьа средстваши хIанз дола тайпа керттера герзи 30 процент кIезигделга. Цкъарча юхьига хеталургда, из мелла аьлча а, герз дIадаккха лаьрхIа деш гIулакх да. Цхьабакъда, цигга хаттар отт: малагIа тайпа герзий чотах Iоае гIертал-теш США правительство уж проценташ?

Цун дагардар ховш дар США пачхьалкхен секретара 18-не Комитете ер къамаьл даьча хана: «Вай ях, — аьлар цо, — ядерни герз хьожадаьча дIакхоачадеш йола стратегически средстваш дукхалца кIезигьяь ца Iеш, дIакхийтта хIама хIалакье низ кхачарга диллача а уж кIезигье». США правительствана дагардар кхы а дикагIа къасташ хилар лакхехьа йийца ший схема цо Комитете хьачуенначул тIехьагIа. 5 эзар а кхы совгIа а километрана юкъера моттиг хIалакьергйола ракеташ, — вешта аьлча континенташта юкъереи глобальнии ракеташ, — уж я эггара хьалха цунна хьашт яраш!

ХIаьта американски тIема базаши наьха территорешкара бIунаши, цу даькъе социалистически мехкий доазонашта гаьна йоацаш латта бомбардировочни авиации ракетни установкаши йолаш дараш а санна дола хIамаш цхьа моллагIа дола пайдана доацача хIамай хьисапе цIаькха бIарга ца гуш дисад США правительствана. Уж дIайоахилга американски предложенешка тIеххьарча — кхоалагIча этапага даьккхад, цул совгIа, из этап мел йIаьхлургья вIалла гойташ а дац, 10 шу а 20 шу а лархIа йиш йолаш я из. Цу тайппара, цхьаккха тайпа ха оттаяц наьха территорешкара кхыча мехкий тIема базаш дIаяхараи кхыча мехкий бIунаш дIадигараи. Мича додал-теш, масала, американцаш гIулакхаца хилари цар эздели, кхыча мехкий тIема базаш дIаяхараи кхыча мехкий бIунаш дIадигараи ханаш оттаелга дувцача хана?

Мичара, соглашени хилийта лаьрхIа яц НАТО тIема бий баьча а буташ, Советски Союза оборонни низ бохабара тIаерзаяь йола из предложени.

Герз дIадаккхара хьакъехьа еча переговорашкара тешаме партнерал да из? Мадарра аьлча вайга-м ма йоахий: американски тIема базашкара ракеташ хьалхагIа а санна шоана тIахьожаяь латтаргья, цига латтаргья доладалийта моторaш а долаш, тIалатташ ядерни бомбай мухь а болаш йола бомбардировщикаш, хIаьта оаш, НАТО-на машар безаш хиларах теша а тийше, шоай континенташта юкъереи глобальнии ракеташ йохаяйта дIачуле. Тешам мишта хургба малхбузехьарча державай цу тайпарча позицех, герз дIадаккхарах дола дешаш цар цIенхаштта хьаллоацилга лархIа а йиш йий из? Мичара, цхьаккха дича а лархIа йиш яц из ишта.

Дага ца йохаш мишта юсаргья укхаза герз дIадаккхара хьакъехьа къамий Лиге хиннача переговорашка керттерча доакъашхой позици. Нагахьа санна малхбузехьарча державаша цу хана герз дIадоаккхилга дийцадале а, дийцадац Советски Союза чотах из делга мара-м. Уж вIалла духьал а хиннабац Советски Союзо герз дIадаккхара. Цхьабакъда, авиаци, флоташ, кхы тайпа герзаш кIезигдара хьакъехьа къамаьл юкъедаьлча кхыметтел шоайла а барт тацар цар. ЦаI шоллагIчо Iехаве гIерташ долча ловзорга тIа яьхар переговораш Англе, Франце, Германе, Итале. Англичанаш, вайна махарра, цIаккха а хиннабац хи кIал гIолла лела лодкаш дезаш. Цудухьа бар уж Франце доккхал деш хинна хи кIал гIолла лела лодкаш дIадахийта гIерташ. ХIаьта, французаш гIертар английски адмиралтейства доккхал деш хинна линкораш дохадайта. Цхьацца бахьанаш а доахаш, шоай чIоагIагIа дола герзаш таккхалча дитийта гIертар шаккхе оагIув.

Цу хана Франце кхыча мехкашцарча гIулакхий министр хиннача, шинна а оагIоно лелаяь хIилла геттара дика йовзаш волча Бриана цкъа бегашт санна аьлар: «Английски адмиралтейства шийна линкораш ду Ламаншера селедка лувцар духьа, хIаьта вай хи кIал гIолла лела лодкаш ду цу пролива бух тахкар духьа».

Ракетий хьакъехьа шоай предложени увттаеш бола США викалаш, гучох, бегаш беча бац, цхьабакъда, цар позици дукха гаьна яьннаяц Бриана говза бегьяьхачоа. Цар яхаш санна хет: дега езаш яц тхона советски ракеташ, уж сов гаьна а ух, сов нийса а етталу, уж дIаяха еза, хIаьта атомни бомбардировщикаш а чуйолаш деррига дуне дIалаьцца яда тха базаш йита еза. Сендухьа ют уж, метеорологически зем бахар духьа-м йитац уж?

Нагахьа санна Бриана даьр деш хилча, цу гIулакха духьал-м вайга а ала йиш яр: дIаяха шоай базаш, дIайохае шоай самолеташ, цар сов чIоагIа бIехъю сигале, хIаьта оаха-м тхоай ракеташ дIа ца йоахаш ютаргья, морхашта тIера температура йистара эшаш я тхона уж.

ТIема гIулакхашта космосах пайда эцилга соцаданза дарг ца хилара хьакъехьара дош денгара денга тIехь-тIехьа дукхагIа тIагIортам болашагIа увттаду Комитете США правительства. Цу тIа а холуш да, Советски Союзе глобальни ракеташ хьаьй аьнна, нов. Н. С. Хрущева заявлени яьчул тIехьагIа къаьстта чIоагIагIа тIагIерташ цо из делга. Фуд хIаьта, тIема гIулакхашта космосах пайда эцилга соцадар-м дика гIулакх да, Советски Союзо-м ше а еннай цу хьакъехьа предложени. Массане а деррига герз дIадаккхара хьакъехьарча договора вай проекта тIа къаьстта моттиг я алхха машарерча гIулакхашта мара ракеташи космически аппараташи ахийта мегарг ца хилар кертагIдоаккхаш. Цхьабакъда, герз дIадаккхара хьакъехьарча кхыча дешаех къоастадаь соцам бе йиш йолаш дац из.

Мишта къоастаде дезаш хет из дош США правительствана? Американски викалаша Комитете деча къамаьлех гуча да, из дош юха а континенташта юкъе лелачеи глобальнии ракеташта кIийленна ховшар духьеи оборона а агрессора шийна доаггIар дIадалара а эггара низ болашагIа йолча средстваех Советски Союз яккхар духьеи гIеттадеш хилар.

Цу тайпарча предложенеех лархIа йиш йий, герз дIадаккхара хьакъехьа соглашени яр духьа я, аьнна — из лархIа а йиш яц.

США-с хьалхаяьккха кхы цхьаькха предложени а я 18-не Комитете — тIема гIулакхашта расщепляющи материалаш хьаелга соцаделгеи машарерча гIулакхашка яхийта цу материалех хIара оагIоно, масала, 50 тонн лулгеи. Атта хIамах тешача цхьаболча наха юххьанца хеталургда, из предложени, нагахьа санна герз дIадаккхара духхьала тIадугаш еце а, цу деша гонахьа лесташ-м хIаьта а я, аьнна. Цхьабакъда, мадарра аьлча, герз дIадаккхарца юкъара цхьаккха хIама а дац цун.

Дика ховш ма дий, кхыметтел кIезиг-дукха материалаш эшайча а, Iалальмате дукха ядерни бомбаши зарядаши хьае кхоачам хиллал дукха уж расщепляющи материалаш Iайнай хIанз пачхьалкхенашка.

США де яхаш хьалха доахар хьалхxe а хьаьяьча атомнии водороднии бомбаех вIалла хьокха а лург ца хилар-м дувца дезаш а мичад, халкъий кортошта IотIаеттаяла йизза кийча а йолаш юсаргья уж.

Теркал делаш, из дича а дIа ца доалаш дусаш да наьха территореш тIа, цу даькъе Советски Союза доазонашта хьатIаоттача районашка а, яхкаь американски базаш хулга.

Гой шоана, мадарра из да малхбузехьарча пачхьалкхенаша вайна Женеве тIагIертадер.

БIарга ма гой шоана, новкъостий депутаташ, НАТО гIолларча цар цхьоагIонхоша хьал а лоацаш 18-не Комитете США-с тела предложенеш — из вIалла а дац массане а деррига а герз дIадаккхар. НийсагIа да массане а герз дIа ца даккхар да из аьлча.

ХьалххегIа а аз дийцача тIахьожама хьакъехьарча дешал совнагIа, США-и Англеи правительстваша договора вай проектана духьалдоаха керттера хIамаш дувцаргда аз хIанз. Герз дIадаккхара хьалхарча этапе чакхдаха лаьрхIача хIамашта юкъе наьха территорешкара кхыча мехкий бIу арабоаккхилга, цунца цхьана, кхыча мехкий тIема базаш а дIайоахаш, кертагIдаккхара тIадерзадаь да цар дукхагIа дола полемически тIаьскаш. Советски предложенеш чакхъяьхача — йоах цу пачхьалкхений викалаша — цхьа унзара хIама хургдар: американски бIу, Европера дIа а баьнна, океанал дехьабала безаргба, хIаьта советски бар, Польшера, ГДР-ера, Венгрера дIа а баьнна цIабоде а, хIаьта а Европе бусаргба.

Хоатталу, из — советски бIу кхы мича гIоргба хIаьта цIабеначул тIехьагIа, Советски Союзе мара?

Советски предложенешта духьалбараша укх тайпара бахьан а доах. Массане а деррига а герз дIадаккхара хьакъехьа договор вIаштIехьдоаккхилга дукха эшаш хIама дац, йоах цар, хIана аьлча цхьаццайолча малхбузехьарча пачхьалкхений законодательни органаша из договор хIаьта а вета а чIоагIдергдац. Цхьаццадола хIамаш делга-м тIаэца тарлургдар цар, цхьабакъда, массехк шера кхоачашде лерхIаш дола герз дIадаккхара хьакъехьара деррига гIулакхаш-м вIалла отта ца дича а дикагIа да.

Ховш да, масала, США тIема низаш хьатIадоагIача пхе шера этапаш а оттаяь Iалальмате сихдаь дегIадоаладар нийсдеш йолча программага хьожаш хIанз укх сахьате США конгресс. Цунах фу хул аьлча, тIема кхоачамаш хьадара йола пхе шера программа тIаэца йиш я США конгрессага, цхьабакъда, диъ шера йола массане а деррига а герз дIадаккхара йола программа тIаэца магац.

Дунен халкъашта юкъерча гIулакхашта лелаеча цу тайпарча порядкашта раьза хила йиш яле тамаш я.

Женеверча переговорий доакъашхошта хьалхашка укх тайпара дош эттар юххьанца денз — цунах йиш махулла дукхагIа беркат даргдолаш, мишта вIаштIехьбаккха беза шоай болх. Юххьера денз чакхъяллалца герз дIадаккхара процесс еррига чулоацаш долча договора проект еннар алхха цхьа Советски Союз мара ца хиларах, 18-не Комитета дукхагIа бола доакъашхой тIатайжар, статьял тIехьа статья а ювцаш, из документ Комитете дувцара лерагIара порядок оттаяра.

Из бакъдар теркал ца деш Iе вIаштIехьдаланзар вай проектаца безам боацаш хиннача делегацей а, бакъда, чIоагIа раьза йоацаш-м дир цар из. Цхьабакъда, из ювцилга хIа аьнна дIадолалушшехьа а малхбузехьара делегацеш тIагIертта вайга яха яьлар — хьадувла договорага хьожилга технически экспертий тайп-тайпарча группашта дIатIадилл вай, царга Iомайита, ювцийта. Герз дIадаккхара дош царна тIадиллача хана эксперташа беш бола болх кIезига байза а дукха байза а бовзаш волчоа дика хов, дош хIалакдаь дIадаккхара эггара тешамегIа никъ из болга. Герз дIадаккхара хьакъехьарча переговорашта хьалхагIа юкъеэза хиннача экспертех ирача дешашта дола хьежорг хилар хозахета хинна хIама дац. Царех оал, кхыметтел эксперташа шоаш а, тIехь-тIехьа кIезигагIа хулачох тIехь-тIехьа дукхагIа ховш бола нах ба уж, аьле. Нагахьа санна Комитет цу наькъ тIа эттаяларе, Комитета болх дIаболабеннача юххье цу тIа хинначарех цхьаь-цаI министр вахаргвацар, хетаргахьа, экспертий дискусси йистеяллалца. ХIаьта цхьан поколенел дукхагIа-м эксперташ шоаш а эшаргбар цу гIулакха.

18-не Комитета болх дIаболабеннача юххье цига эттача гIулакхо кхы цIаькха а тешал ду, халкъашта лоIам бар а ца деш, Малхбузен Пачхьалкхений белггалара гIозараш герз дIадаккхарга бодача новкъа тIатIа керда духьаленаш оттае гIерташ хилара — цхьаннел лакхагIа вож а оттаеш. Герз дIадоаккхилга чакх ца далийтара политикана букъа тIехьашка латтараш малашб а ховш да — дукха еце а влияни йоккха йола монополистически группаш я уж.

Герз дIадоаккхилгах уж группаш кхерара бахьан алхха цаI мара дац — дуне дохаде йиш йола герзаш хьадеш шоашта тIаухача Iалальмате доккхийча пайдаех шоаш балар кхер уж. Герзаш хьадар царна — шийна тIера цхьан-цхьан ядерни бомбаш а, ракеташ а, бомбардировщикаш а, хIаьта иштта герзаш хьадеча фабрикантий банкашкарча чоташта IотIадеталуш дола доллараш а, фунташ стерлингаш а, франкаш а Iочумехкаш йола дошо конвейер я. 18 пачхьалкхен Комитете иштта ювцаш я, хIанззехьа а, массане а деррига а герз дIадаккхара хьакъехьара переговораш йистеяларга а ца хьежадеш, дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбара, пачхьалкхенашта юкъера тешам чIоагIбара, герз дIадаккхара

(ДIахододар 4-ча оагIо тIа).

ЖЕНЕВЕРЧА ПЕРЕГОВОРЕХ

СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра депутата А. А. Громыкос СССР Лаккхехьарча Совета сессе яь доклад

(Йистедоалар. Долалур 3-ча оагIо тIа.)

дикагIа дола хьалаш оттадара дуккха а гIулакхаш чакхдоахилга чулоацаш йола советски предложени а. МалагIа гIулакхаш да уж? Уж да — тIема пропаганда соцаелга, дунен тайп-тайпарча районашка ядерни йоаца зонаш хьаелга, ядерни герзаш кхы дIахо а даржар соцаделга, из герз кхоссаргдоацаш соцаделга, иштта кхыдараш а. ЧIоагIа раьза хинна тIайийцар уж предложенеш переговорий дукхагIа болча доакъашхоша.

Хьаэцаргья вай, масала, ядерни йоаца зонаш хьаяра хьакъехьара предложени. Кхыча мехкий территореш тIа американски ядерни герзаш хилийтара США-с лаьца никъ чIоагIа новкъа болаш ба Азе, Африка, Латински Америка пачхьалкхений викалаш. Из гIулакх белгал а доаккхаш, Бразиле кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Дантаса оттаде а доагIаш хаттар оттадир: цу герзах пайда эцара хьакъехьа решени ергьяраш малашб? Ше жоп делар цо — из герз хургдола мехкаш а доацаш, цу герзий дай ба из дергдараш. Ший цу тайпара герзаш доацаш долча мехкий территореш тIа латта ядерни герзаш кховса, аьнна, арахьара тIабаьхкача инаралаша приказ телаш хилча, пачхьалкхен кхерамзленна из новкъа хургхилар даха а доагIаш кертагIдоахаш дар цун къамаьл. Иштта из гIулакх новкъа долаш бар Африке а кхыча районашка а атомни йоаца зонаш хьаяра идея хьаллоацаш хинна Эфиопе, Нигере, Бирма делегаташ а. Ядерни герзаш мехка чудахьилга ца могийташ бола соцам баьб Мексика правительства, явочни порядках дIадоладаьд цо атомни йоаца зонаш хьаяра идея кхоачашъелга.

ЧIоагIа уйла тIаэзар Комитете, атомни йоаца зона Централни Европе хьаяра хьакъехьа геттара дика кийч а яь Польски Халкъа Республика еннача предложене а. Дуккхача делегацеша чIоагIа нийсаьлар цунах, из дика гIулакх да, Европе машар чIоагIбара кхетамера гIулакх да, аьнна.

Ювцаш я дуккхача шерашка Советски правительства кертагIйоахаш йола тIема пропаганда соцаяра хьакъехьара вай предложени.

ТIема пропаганда законехь йоацаш оттаергйолаш, дунен халкъашта юкъера деклараци тIаэцара пайдан дола къамаьлаш даьд хIанзалехьа а дукхагIа йолча делегацеша. Из тоам хулаш хIама да. Цхьабакъда, новкъа дале а, американски викалаш новкъарленаш е гIерт. ТIема пропаганда соцаяра хьакъехьарча вай предложенена духьал даккха хIама а дац цар. Цу предложенена духьал къамаьлаш дар цхьа тоам боацаш а да; хIаьта а цар из да-м ду,цу тIа а укх тIеххьарча деношка царна кхы цхьаькха а хIама дагадехад, нагахьа санна тIема деш дола тIахьехамаш совцадойя, тIаккха цунца цхьана иштта соцае йиш йоацалийтеш... марксизм-ленинизм. Женеве волча хана цу тайпара заявлени ца еш Iийра США пачхьалкхен секретарь Раск. Цхьабакъда, тIехьагIа делегаце гIолларча цун заместитела Дина, дагадехар деш саг хила мегаш ва из, соцадир, оалаш махиллара, мухь тоха! Дуккхача хана денз Женеве бахача наха а магац иззаморг дагадоха.

Иштта цу хьала тIа я 18 пачхьалкхен Комитетера переговораш.

Герз дIадаккхара реальни гIулакхаш кийчдара гарга я Комитет аьнна хийтача, из нийса хургдоацилга ма гой шоана, новкъостий депутаташ.

Нагахьа санна капиталистически пачхьалкхений белггалара гIозараши герз дIадаккхара хьакъехьарча дешашта цар лелаю политикеи гучаякккхар мара кхы декхар вайна хьалхашка ца латтаре-м, тIаккха цу гIулакха-м Женеве дукха хаяккха езаргьяцар. Кхо ди кхоачам бар хьалхагIа а санна мара герз дIадаккха ловш уж гIозараш доацилга бIаргадов-м. Цхьабакъда, вай декхар да — герз дIадаккхара тIехьа къовсам лоаттабелга, малхбузехьарча пачхьалкхенашта а тIехь, герз дIадаккханза дарг ца хилар бакъдаь дIахьокхилга, хIаьта вай мехкои вай цхьоагIонхошеи из да а ду.

Ший балха тIехь юххьанцара лагIа мара Комитето даьккхадеце а, хIаьта а хIанззехьа а гуш да, массане а деррига а герз дIадоаккхилга дIадехаш болча халкъий тIагIортамо переговорашта юккъе керда кIедж кхухьаж хилар. Герз дIадаккхара [illegible] латт. Укхаза беркат даьннад, новкъостий, герз дIадаккхара проблемах халкъий уйлаш тIеьаш, керда тIемаш болу гIайре пом бовзийтан вай парте Центральни Комитета, Советски правительства, новкъоста Н. С. Хрущева ше беча Iалаьмате боккхача балхах. Укхаза беркат даьннад, вай машар безаш йола арахьара политика Iалаьмате чIоагIа наьха безам тIабодаш хиларах, коммунизм хьалъяра йола вай планаш сийлахьйоккхий хиларах, тахан вайцца цхьана денал долаш машара тIехьа, герз дIадаккхара тIехьа латтача дунен тIарча дуккхача пачхьалкхений шоай лоIаме хулга, болата чIоагIале оттаеш санна, лорадеш болча вай оборонни низах. Герз дIадаккхара тIехьа, машара тIехьа лоаттабеча къовсаме Советски пачхьалкхенои цун цхьоагIонхошеи дечох хьа а кхеташ цар дер вай къоабалду.

ДIакхайкаде лов сона, новкъостий депутаташ, ФНРЮ доазол дехьарча гIулакхий пачхьалкхен секретарь нов. К. Попович соахка Советски Союзе вена хилара тIагIолла, правительства решенех официальни визитах ваха со Югославе волча хана кхы цIаькха а гучадаьлар герзаш дIадахара хьакъехьарча дешашта Советски Союзеи Югославеи позицеш чулоацама цхьатарра хилар; вIашагIкхеташ е гаргайолхаш я вай позицеш халкъашта юкъерча кхыча дуккхача лоархIамерча проблемашта а. Из дика а да, шинна пачхьалкхен хьашташта, СССР-аи Югославенеи юкъера гIулакхаш дикача оагIорахьа кхы дIахо а дегIадахкара хьашташта маэшшара а да.

Женеверча переговорашка йоккха моттиг дIалоац ядерни тохкамаш соцадара хьакъехьарча дешо. Из-м кхетадеш а да. США-а, хIаьта иштта Англе а правительстваш-м цу дешах хьалххе а яь шоай кийча решени а йолаш ма яьхкарий 18-не Комитете — шоаш оттаьча планах ядерни герза атмосфере тохкамаш дара керда сери чакхйоаккхилга. Ядерни тохкамаш делга соцадара тIакхувш да шоаш яхаш, цар деррига къарбалар, цу даькъе укх шера 10-ча апреле США-и Англеи цхьана яь заявлени а тIехь, царна эшаш хиннад 12-ча апреле Англе премьер-министра Г. Макмилланага яхьийтача новкъоста Н. С. Хрущева послане тIа белгалдаьккхача тайпара,— соглашени яр духьа а ца эшаш, халкъий эгIазал шоашта тIера дIалостаяр духьа. Ала йиш я, апрель бутт юкъе бахачул тIехьагIа Тихи океана районе ядерни герзашта атмосфере тохкамаш дара сери чакхъяккхара хьакъехьа США правительства яь решени лоадама хIама ца эшаш массане а харцахьа лоархI аьнна.

Вайна дика бIаргагуш да, Советски Союза къаьгаи лергIеи позици экспериментальни ядерни лелхамаш цIенача дагара совцаде ловш болча берриганеша тIехь-тIехьа дукхагIа кхетаеш а хьаллоацаш а хилар. МалагIа маIан долаш я вай позици? Советски правительства, ховш мадарра, предложени еннай, тIехьа ца а тетташ, массе тайпа ядернии водороднии герзашта тохкамаш дар соцаделга Iалашдергдола соглашени е, хIаьта тIахьожама пачхьалкхенашка йолаш йолча ядерни лелхамаш гучадоахаргдолча къамий средстваех пайда эца, аьнна.

Иштта хIама дича торо хургья кхы тIехьа ца а доахаш ядерни герзашта тохкамаш делга даиман дIадаккха. Цунца цхьана цунна ларде дада, масса тайпа ядерни лелхамаш къамий средствай новкъосталца тешшаме гучадаха йиш йолга хьахьокхаш дола опытацеи практикацеи тахка Iилман бакъдараш.

Ядерни тохкамаш соцадара духьалбараш нийсса кхыча тайпардар бакъде гIерташ бар, цар йоахар, пачхьалкхений территореш тIа дунен халкъашта юкъерча тIахьожама дуккха а посташ ца яхкача, цу территореш тIа бIарчча батальонаш дунен халкъашта юкъера инспектораш ца бахийтача ядерни лелхамаш гучадаха йиш яц, къаьстта а лаьттан кIалхар дараш. Вайна-м хьалхагIа а ховра цар дувцар мел мах болаш хIама да. 16-ча марта харжархошца ше къамаьл деча хана новкъоста Н. С. Хрущева цIенбаь хьагучабаьхар ядерни тохкамий хьакъехьарча дешах харцдараш дувцараш. Советски Союзо лаьттан кIалха эккхийтар ядерни герз. ТIаккха хIаьта? Атомни энергена йолча американски комиссе цу дийннахье а дIакхайкадир, США-с из эккхам дIаязбаьб, аьнна. Из даьдар, дунен халкъашта юкъерча инспекционни группай новкъосталца а ца деш, США-га шийга йолаш йолча къаман средствашца.

Англе премьер - министрага Макмилланага яхьийтача ший послане тIа новкъоста Н. С. Хрущева дIахьекхар вай предложени тIа дунен халкъашта юкъера разведывательни посташ йохкуш чIогIбара еш йолча хабараш дош доцуш дацар долга. Нагахьа санна малхбузехьарчара правительстваша [illegible] ча цу гIулакха новкъостал хургдола дешаш, царна юкъе эггара хьалха массане а деррига а герз дIадоаккхилгеи цу гIулакха дунен халкъашта юкъера договор оттаделгеи а долаш. Цхьабакъда, хIанзарчоа бIаргагуш дац, малхбузехьара пачхьалкхенаш из дош къоастадара хьатIаяхкар.

Ядерни тохкамаш делга соцадар массане а деррига а герз дIадаккхара хьакъехьарча проблема цхьа дакъа лархIар нийса да, хIана аьлча алхха массанеи дерригеи герз дIадоаккхилга чакхдаьннача хьала тIа мара цIенъенна дIаяргьяц тIа-тIа керда ядерни герзаш хьадара пачхьалкхенаш дIатIатетташ йола стимулаш. Цхьабакъда, из дош мадарра аьлча ше къаьстта дош а хинна дIа а эттад, хIаьта дуккха пачхьалкхенаш, цу даькъе Советски Союз а хIанззехьа а массане а деррига а герз дIадаккхара хьакъехьа договор дарга а ца хьежадеш, ядерни герзашта тохкамаш делга соцаделга хьаллоацаш я. 1961-ча шера 28-ча ноябре дIааьннача тайпара, Советски правительство тахан а тIехь кийча я ядерни тохкамаш совцадара хьакъехьарча соглашенена кулг язде, хIаьта малхбузехьарча пачхьалкхенашта дика ховш а да Советски Союзо из цIена кхоачашдергхилар.

Цунца цхьана нагахьа санна цар уж тохкамаш халкъий лоIама духьал доллашехь а дIахо деш хуле малхбузерча пачхьалкхений ала йиш яц шоаш деча ядерни тохкамех тIехьагIа хургдар довзанзар. Советски правительства США-и Англеи правительствашка хоадам боллаш дIахайтад малхбузерча пачхьалкхенаша цу тайпара леладеча гIулакхашта духьал жоп луш ший кхерамзле, ший союзникий кхерамзле чIоагIъяра а машар лорабара а эшаргдола ший ядерни герза кердача тайпашта тохкамаш деча Советски Союз оттаергхилар. Вай иштта жоп лургда Малхбузено деча хьаштдолчча ядерни тохкамашта — атмосфере е лаьттан кIал, космосе е хи чу.

Советски Союза дезац сихдаь ядерни герз хьаделга е дIахо дахьар а е лакхдар а, из гIерт из дIадаккха. Цу тIа кхача гIерт дунен дуккха а дукхагIа дола мехкаш а. Массехк ди хьалха из иштта хилар цIаькха а гучадаьлар США-и Англии атмосфере кхы а керда дуккха ядерни герза тохкамаш де лерхIаш йолча новкъа даьнна, Iарбий ВIашагIкхийттача Республика, Бирма, Эфиопе, Нигере, Бразиле, Мексика, Швеце цIаккха а дергдоацаш массе тайпа ядерни тохкамаш дIадахара проблема къоастаяра хьакъехьа йола шоай предложенеш Женеве юкъейоалаярца. Цхьадола хIамаш къаьгга а хаьдда а оттадаь-м дацар цу предложенеш тIа, цхьабакъда цаI-м дар — из керттера а да — шек воалилге йоаццаш: нейтралистски пачхьалкхенаша шоай предложенеш увттаю ше нийса хилар теореи практикеи дIахьекха долча цхьан хIаман тIера — хIаьта ше мадарра аьлча — ядерни тохкамаш делга соцадара тIахьожам хIама гучадаккхара национальни системай новкъосталца мара чакхбаккха йиш ца хилара тIера.

Советски правительство теркам а беш нейтралистски пачхьалкхений предложенешка а хьежар, деррига тайпа ядерни тохкамаш дIадаха барт беча царех пайдане кIийле хургхилара вывод а йир. Цудухьа цо аьлар, дIахо еча переговорий ларде уж предложенеш оттаяра тIехьа я ше. Дош хIанз малхбузерча пачхьалкхенаша ала доагIа. Цхьабакъда, нейтралистски пачхьалкхений предложенешта мегаргдола жоп дала цу пачхьалкхений мотт карчац аьнна хеталу.

Новкъостий депутаташ, Женеве хиннача переговорех Лаккхехьарча Совета доклад еш, къаьстта дувца доагIа, 18-не Комитете дувца оттадаь хиннадеце а, уйлаш дIа-юха йовзийтача юкъе йоккха моттиг лоацаш хинна дош. Къамий Двореце герз Iодиллара хьакъехьа заседанеш еча ханна советско-американски викалаш вIашагIбетталуш а беседаш еш а моттигаш хилар, цар чулоацамах хоам банзар цу хана из бергбоацаш вIаши дийца хиларах. Иштта вIашагIбеттабаларо журналисташ тIагулбора, информаци шийга кхачара хьакъехьа пресса меца лоаттаеш хиларах вIашагIкхийттача дакъа лоацаш хиннарашта цар атака йора ер тайпа хаттараш а деш: «Герз Iодиллара е германски деша хьакъехьа Iуйрийна хIама диадий оаш», — аьле.

ХIанз, уйлаш вIаши йовзийташ баьккха из бIал йистебаьнна болаш, ала йиш я, дукхагIа долча хьале, «Iуйрийна хIама диар» германски проблема цхьаьна [illegible] Уж беседаш ярах йиш хилар барт кхеташ хилара а уйлаш ши духьа ювлара а моттигаш гучайоахаш цхьадола хIамаш карагIдалар белгалдаьккха йола цхьанара советско-американски предложенеш тIаэца.

Фу латт цу юкъарча формулировкашта тIехьашкахьа? Мукъа ба сона, Советски правительства тIадилларах германски гIулакх машаре къоастадара хьакъехьа США правительстваца дагадоалаш фу карагIдаьннад Лаккхехьарча Советага дIахайта, наха оаллача тайпара аьлча, цунца цхьана из дувцилга къайлагIара гIулакх хиларен из хIанз а йисте ца даларен лоархIам а беш, из бахьан долаш дувцача дешай дуккхача оагIонех дувцилга хIанз а хьалха хилара терко а еш.

Дунен шоллагIа тIом хинна 17 шу даьнначул, Германе а Европе а доккхий хувцамаш хинначул тIехьагIа, хIаьта германски машара договор хIанз а оттаянза йолча хана, новкъоста Н. С. Хрущева дуккхаза а белгалдаьхача тайпара, хIанзарча хьало хьахулийт машара гIулакха тIехьа-тIайоагIача хана зулам даргдолаш пачхьалкхенашта юкъе довнаш даларей уж вIаши духьалъоттарей боккха кхерам. Германски машара договор оттаяра хьакъехьа йола Советски правительства предложенеш тIаерзаяь я из кхерам дIабаккхара а, долаш долча хьалах, эггара хьалха германски суверенни ши пачхьалкхе — ГДР-еи ФРГ-еи хилара ерригача факта реалистически лоархIам а беш, Европе машари кхерамзлеи Iалашъяра а.

Советски правительства дуккхаза а яьхад, тхо Женеве тхоашца къамаьлаш деш хиннараш цунах тешабе а гIийртад, эггара а дикагIа дар ГДР-цеи ФРГ-цеи цаI йола машара договор йоре, нагахьа санна малхбузерча пачхьалкхенашта дикагIа мегаш дале — германски пачхьалкхенех хIаранеца къаьст-къаьста договораш йоре. Цо массаза а белгалдаьхад нагахьа санна германски гIулакх машаре лар тIа даккхара хьакъехьара дешаш бартагIа къоастадара малхбузера пачхьалкхенаш шоаш юстара йоале, Советски Союзеи дуккхача кхыча пачхьалкхенийи кхы де хIама дисац — малхбузерча пачхьалкхенашца дувца а ца дувцаш,— моллагIча а машара договоро санна, оккупацех юхедисараш, цунца цхьана Малхбузерча Берлина хьакъехьара дараш а, дIадоахаргдола машара договор ГДР-ца елга мара. Советски Союз цу новкъара а йоаккхалургья, германски машара договор ергйоацача а отталургья аьнна хIанз а хеташ вар нийсача уйлан тIара а ваьннав, цунна къахьа халахетар тIаотта а тарлургда. Машараи машара договораи тIехьа латт Советски Союз. Нагахьа санна СССР-а цу тайпарча политикаца дувзаденна машар хьаллоаттабара духьал дерзадаь гIулакхаш дича, шеко яц, царна эггара чIоагIагIа тохаш йола хIама кхетаргхиларах.

ВIаши мегаргбола барт бара наькъаш лохилга аттача даккха дагахьа аьннадар новкъоста Н. С. Хрущева КПСС XXII-ча съезда трибуна тIара германски договор яра цхьаккха тайпа фатальни ханаш ехкац Советски Союзо. СССР-еи США-и правительствашта керте латтараш Вене вIашагIкхийттачул тIехьагIа дегIадоагIаш хиннача советско - американски гIулакхий лоархIам а баь, Советски Союзо баьккха из гIа холуш хилар германски машара договорах долча деша хьакъехьа тIехьагIа уйлаш вIаши йовзийташ а.

США правительства, кхыча цхьайолча малхбузерча пачхьалкхений правительстваша санна, йоах, машара договор оттаеча дакъа лоацаш ше хургьеце а, цхьабакъда, цун безам ба вайца цхьана барта а йолаш дунен шоллагIча тIемах юхедисараш дIадоахаш, царца Малхбузерча Берлинахи цу чу дIачувахарахи дараш а долаш, дола дуккха дешаш къоастаде. США пачхьалкхен секретараца Д. Раскаца хиннача беседаша хьахьекхар Германе долаш долча хьалий лоархIам а беш оагIоний позицеш гаргаоза никъ лаха уйла хилар, цу хьакъехьа кхы а кIезига йоацаш духьаленаш йолга къаьгга кхетадеш дале а.

Укхаза хаьдда дувцар да Советски Союзои е безам болча пачхьалкхенашеи Германски Демократически Республикаца машара договор еча ханна тIом дIабаьнначул тIехьагIа гIулакх машара лер тIа даккхарца дувзаденна дола дуккха дешаш вIаши барт а болаш къоастаде дезаш хилар. МалагIаш да уж дешаш? Оаха цIераш яьхар цар.

Из да оккупаце режим дIаяккхареи цхьан хьалдача хана оккупационни эскара метта нейтральни пачхьалкхийн е ООН-а эскар оттадаре накъла [illegible] Малхбузерча Берлинах НАТО тIема форпости ГДР-а а кхыча пачхьалкхенашта а духьал подрывни болх беш йола центри йолчара машар сатем а бохош бу. Из да йоаггIача тайпара Германски Демократически Республика суверенитет лархIар. Советски правительства дуккхаза а хьалхагIа дIакхайкадаьча тайпара, из ца хилча, малхбузерча пачхьалкхенашца царна хьаштдолча дешай хьакъехьа барт хила йиш яц.

Из да германски пачхьалкхений хIанз долаш долча доазонашка, царца ГДР-неи ФРГ-неи юкъера доазув а долаш, йоаггIаш йола оформлени яри уж чIоагIдари.

Из да шаккхе а германски пачхьалкхе ядерни герзаца кийч ца яр.

Юххера а, из да НАТО-неи Варшавски договора Организаценеи юкъе тIом хургбоацаш пакт оттаяр.

Уж да шоаш къоаста ца дича Европе машар чIоагIбар дезарах йола дикача дагара уйлаш духхьал дезаш дола хIама марадоацаш юсаргйола керттера дешаш. Кхетадеш ма дий, уж дешаш Советски правительства американски оагIонна хьалхашка увттадаь а увттадеш а хилар, царех дар Женеве даь хинна къамаьл а. Лоацца дувцаргда аз уж дешаш.

Хетаргахьа, дунен тIа яц Малхбузера Берлин санна дIабаха тIом хинначул тIехьагIа хиннача хувцамашца дувзаденна йоккхача пачхьалкхенашта юкъе дов хилара боккха кхерам шийна чу вIашагIтеха моттиг. Малхбузера пачхьалкхенаш цу городе шоай гIулакхаш леладе гIерт гитлеровски Германена капитуляци яьча хана денз цхьаккха хIама ца хилча санна. Хьагучох, царна хьалха санна хьамсара я, мехка Малхбоалехьа а Малхбузехьа а масса хана хург ма йий аьнна цхьанне а оттаяь йоаца оккупационни порядкаш вахаро йохаяь дукхаха яле а, кхаь пачхьалкхен оккупационни эскараш, чIоагIале йола оккупационни шлакбаумаш.

Малхбузерча Берлинаца бувзам бола лаьттареи фецареи коммуникацеш суверенни пачхьалкхен — Германски Демократически Республика территоре тIеи сигалеи гIолла ухкаш хилара лоархIам ца бича баргбац.

Малхбузен Берлин из ФРГ-а дакъа дац, Малхбузен Германерча хьаьрбаьннача реваншисташеи долаш долча бакъдолчун тIара уйла яьннача нахеи мара кхы цхьанне а лархIац цох ФРГ дакъа е лаьтта. Цхьабакъда, ФРГ Iаьдал дIахо а гIожа юкъелелх цу города гIулакхашта. Малхбузен Берлина территоре тIара ГДР-неи кхыча социалистически мехкаштеи духьалара зулмане тийша болх лелабу.

Хано дIадехарашка, Европа юккъе машар Iалашбара хьаштакшка хьежжа Малхбузен Берлинера хьал оттадар — из ба Малхбузерча Берлина мукъача города статус яларах йолча советски предложене чулоацам. Вахара шийна еззаш йола образ харжа мукъа хийла Малхбузен Берлин — Советски Союз кийча я цига этта общественни порядкаш лоархIаш хила. Ловча хийла Малхбузен Берлинах пайда боалаш а тоалуш а йолча экономиках яха ховш йола город — Советски Союз кийча я цу гIулакха тIехь новкъостал де. Ловча хилда Малхбузен Берлине дIачуводилга духьале йоацаш — Советски Союзо йоах хIаа, тхо а цунна тIехьа да.

Малхбузен Берлина статус хувцаенна а цу городах ший лоIамера политически единица, мукъа город а лоархIаргья вай, яхаш язду Женеве хиннача беседашца дувзаденна Малхбузен кепа йоазон цхьайолча органаша. ХIаьта мичаб цун керда статус лораергхиларах а малхбузен хьашташ кхерама кIал оттарг ца хиларах а бола тешам, яхаш хетт вайга. Цар цунна цу сахьате тIатох яь соглашенеш кхоачашъелга Iалашдара Малхбузен Берлине США, Англе, Франце оккупационни эскараш хиланза даргдац, аьле.

Потсдама хана тIаийцача союзнически решенеш тIара Малхбузерча Берлине кхаь пачхьалкхен оккупаци даиман лоаттаяра бокъо яккха гIерт цхьабараш. Цу деша Советски правительства жоп лу: СССР-а цIаккха а кулг яздаьдац Германе, е Малхбузен Берлине даим оккупаци хургйолаш яьча цхьанна а соглашенена, аьнна. МоллагIа яле а, оккупаци ханна этта гIулакх да, йоаггIаш йолча соглашенеш тIа иштта ала а аьннад цу хьакъехьа. Мичад из Малхбузен Берлина даим оккупаци лоаттае аьнна тIаяздаь документ? Цу тайпара документ хинна а дац хила йиш а яцар.

Германски машара договор оттаяра декхара кIал яздаь кулг-м да вай, США, Англе, Франце правительстваша а яздаьраш санна. Советски Союз [illegible] Германски территорехь оккупацион режим дIаяккхар, военни оккупаци юхедисараш дIахьа а деза.

Цхьа шийлоIамера политически единица тарра Малхбузерча Берлина гарантеш яла хьакъехьа аьлча, ховш мала дара, Советски правительства а цу хьакъехьа ший предложенеш оттаь хилар а уж дукхаза новкъоста Н. С. Хрущева Малхбузен хьалхле лелаерашка, царца США президентага Дж. Кеннедега, Великобритане премьер-министрага Г. Макмиллангa, Франце президентага де Голлега духхьал дIахайта хилар а. Гарантеех дола дош къоастадара вариантех цаI а лерхIаш, Советски правительства мегаргдолаш лерхI Малхбузерча Берлине цхьан хаьддача хана нейтральни пачхьалкхений е ООН эскарий символически контингенташ хулилга.

Женеве уйлаш вIаши йовзийтаро новкъостал дир Малхбузен Берлине духьале йоаццаш бувзам лоаттабелга Iалашдарах дола дош дашхара, цун къаьстта лоархIам бу малхбузерча пачхьалкхенаша, цар шоаш яхачох. Советски правительства къаьгга дIахьекхад из де эша торо хилар, из дара ГДР хьакъехьа дунен халкъий бокъон юкъара тIаийца нормаш лораергйолаш барт бар мара кхы хIама эшац. Кхыча дешашца аьлча Малхбузен Берлине духьале йоацаш дIачуваха а цу чура аравала а дола хувца йиш йоаца хьал да Германски Демократически Республика суверенитет лархIар. Из ца хилча вайнеи Малхбузеннеи юкъе барт хила йиш яц.

Дика гIулакх хиларах тарра белгалдаккха дезаш да Малхбузен Берлина кортамукъа дIачувахар Германски Демократически Республика суверенитет лархIаро дIадехачунна духьал долаш хIама гац шийна американски оагIоно, алар. Из дIахьалхашка лайза гIа ба.

Новкъостий депутаташ, вай кепа йоазон тIа араяьккхача В. Ульбрихта выступлене тIа, шоана ховчча тайпара, ГДР правительства дIакхайкадаьд Малхбузен Берлинера кхаь пачхьалкхен эскарашта метта нейтральни пачхьалкхений е ООН эскараш оттадойя из кийча я, нагахьа санна Малхбузен Берлине кортамукъа транзитах йола соглашенеш практически кхоачашъеча чоалхане гIулакхаш эттача, арбитр а хинна дIаоттаргйола Малхбузен Берлине дIачувахара дунен халкъий лаьрххIа йола орган йиллара. Кхетадеш ма дий, из тайпа орган ГДР территоре тIа административни функцеш йолаш хила а е цун чурча гIулакхашта юкъе лелха а декхарийла йоацилга, хIана аьлча, из тарлургдацар Германски Демократически Республика суверенитетаца. Кхетадеш да цу хьакъехьа а, дуккхача кхычар хьакъехьа санна, къоастадеш долча дешай хьакъехьара оагIоний позицеш екъаш долча ораш тIа Советски Союзи ГДР-и тIаьш тахка безам болаш хилар.

Иштта латт мадарра аьлча машара договор яра ларда тIа лер тIа даккха дезаш дола Малхбузен Берлинерча хьалах долча дешацара гIулакх.

Дукха дувца дезаш дац германски пачхьалкхений долаш дола доазонаш, ГДР-аи ФРГ-аи юкъера доазув чу а доагIаш, йоаггIаш йола оформлени яра а уж чIоагIдара а мел лоархIам хургба. Из ши-шегIа кхетадеш да.

Германски машара договор оттаярах йолча ший предложенешта юкъе Советски Союзо магийтац германски пачхьалкхенаш ядерни герзаца Iалашъелга. ГДР-а пачхьалкхено ше а йоах е ГДР-а а е ФРГ-а а из тайпа герз хила мегаргдац. Боннах аьлча, атомнии водороднии бомбашцара цун безам лакхлуш латт, кхыметтел НАТО гIолларча Малхбузен Германе союзникашка уйла а яйташ.

Историе урокаш чIоагIа йицъяла еза ядерни герзаца бундесвер кийчъелга могадара. Вай тешаш да германски пачхьалкхенашка е духхьала а, е кхоалагIча мехкашка гIолла а, уж пачхьалкхенаш юкъейоагIача тIема организацешка гIолла а ядерни герз кхоачийтаргдоаца предложени Советски правительства оттаеча хана, цо вай халкъа кхерамзлен хьашташ дийца ца Iеш, ерригача Европа, духхьал Европа хинна ца Iеш, халкъий дег чура доагIа хьашташ а дувцаш хиларах.

Тахан ала йиш йолаш да американски оагIоно из дош къоастадара лоархIам белга кхетаду, аьнна. Из факт дика я, нагахьа санна уж дика уйлаш кхыча влияне йоха ца йой. Европе машар хилара ларда а хинна дIаоттаргдолаш, тIом хинначул тIехьагIа гIулакх лер тIа даккхарах йола уйлаш вIаши йовзийтача хана, доагIаш ма дий, НАТО-неи Варшавски договора Организаценеи юкъе тIом ца хиларах йола пакт оттаяра дош дувца дезаш хилар. БIарчча хьаийцача Европе, къаьстта НАТО мехкийи Варшавски договора мехкийи герзаца кийчденна низаш айхха вIашка кхоачача германски шин пачхьалкхен територе тIа эттача хьало дIадех цу тайпара лоалахол хиларца бувзабенна этта кхерам тоIабар, хIаьта кхы а дикагIа аьлча дIабаккхар.

Ала мегаргдолаш да СССР-еи США-и правительствашта юкъе уйлаш вIаши йовзийтача хана принципе аьлча НАТО-неи Варшавски договора Организаценеи юкъе тIом ца хиларах цу е вокх форме пакт оттаянза яргйоацаш хилар вIаши кхетадаьд, аьнна. Из пайданерча оагIорахьарча лостаме карагIдаьнна хIама да.

Новкъостий депутаташ, оаш сога хоаттаргда Германски гIулакх машаре лер тIа даккхара хьакъехьа долча дешай советско-американски контакташ ерригаш хьаийцача итогаш а дIахо хургйола перспективаш а миштай, аьнна.

Итогаш е хIанз а хьалха да. Барт бе йиш хургхилара цхьадолча даькъе дог доахилге йоалле а, цхьабакъда, дуккхача шерашка Iоаьча дунен халкъашта юкъе латтача къовсаме долча дешай хьакъехьа малхбузерча пачхьалкхенашца яьча переговорий опыто Советски правительство оттаю гIулакх йистедаллалца цун мах бара а из ишта е вешта хургда яхаш хьалхе дувцара а юхаозаденна хила дезача.

Женеве оттадаьдар шоай правительствашта доклад яьчул тIехьагIа, шоай союзникашца консультацеш яьчул тIехьагIа, оагIонаша йоаггIаш йолча порядках германски проблемахи цунца дувзаденна долча дешаехи йола контакташ юхайолаергья, аьнна. Кхетадеш ма дий, переговорий духьа а ца еш, дунен кхоане дуккхача даькъе шоаех тийша йола дунен халкъий лоархIамера проблемаш къоастаяр духьа переговораш е езаш хилара тхоай партнерий теркам оаха тIабахийта хилар.

СССР правительства белгалдаккханза даргдоацаш лерхI ше цIенхаштта йолча переговорашта тIехьа хилар, уйлаш вIаши йовзийташ хаьдда хьахиннараш правительствашта керте латтараш хьожаргболаш оттадергдолаш дIахо а контакташ дIаяхьара ше тIехьа хилар. Нагахьа санна вокх оагIоно а иштта никъ дIа а хьойя, Германеи бIарччача Европеи эттача хьала кхетамца лоархIам а бойя, тIаккха халкъаш шоашка хьежаш долеи дунен тIа хулача хIамай берригача лелама дика хургдолеи гIулакхаш дулургда.

Новкъостий депутаташ!

Цу тайпара я Женеве герз Iодиллара, ядерни герза деш дола тохкамаш дIадахара, германски гIулакх машаре лер тIа даккхара дешай хьакъехьа хиннача переговорий керттера итогаш.

Советски Союзо дIакхухь машара политика. Ала йиш йолаш да хIара шера, хIара бетта тIа-тIа къаьгагIеи гаьнагIеи сердал тел вай боахамеи культураи гIирса планаш кхоачашъераша тийнна ца Iеш, советски пачхьалкхен ший байракха тIа халкъашта юкъе машари доттагIали яздаь йолча арахьарча политика маякаша а. Коммунистически парте, цун ленински Центральни Комитето, КПСС ЦК Хьалхарча секретара, Советски правительствана керте латтача Н. С. Хрущева ше хIара деннеи юкъарчал доаццаши Советски пачхьалкхен арахьарча политика ерригача акцешта хьалхле а телаш, вай мохк дIахо а гIоргба ше нийса хилар техка йолча цу курсаца.

Мукъа ба сона, массане а деррига герз Iодиллара хьакъехьа, ядерни герза тохкамаш дара а германски гIулакх машаре лер тIа даккхара а даькъе долча дешай хьакъехьа Советски правительства лелаеча арахьарча политика лини СССР Лаккхехьарча Совето могаергхиларах се тешилга дIаала.

«Сердало» газета тIехьа тIайоагIа 36 номер 1 маяи 37 номер 5 маяи араяргья.

Редактора зам. Дж. ХАМАТХАНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре

Шин зала чу — «Воскресение» (2 сери цхьан сеансах): йоккха зал — долалу: 10, 1.45, 5.20, 9.15; № 1 йола зIамига зал — долалу: 8.30, 12.15, 4, 7.45, №2 йола зIамига зал (2-гIа сери) — долалу: 9, 11, 1, 3, 7, 9; № 3 йола зIамига зал (2-гIа сери) — долалу: 9.30, 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Шеча фронтовикий улица, 15.
Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктохкама секретаре — 2-45-48, партийни вахарех, экономикех, письмони отделе — 2-25-72; корректорске — 2-30-91.
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15.
Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шеран 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.
Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ05059 Заказ № 2435.